Cei care ne apără libertățile

30 de ani de existență a Premiului Saharov

Cei care ne apără libertățile

© Uniunea Europeană, Parlamentul European, 2017

Fotografii
Enri Canaj/Magnum Photos
Bieke Depoorter/Magnum Photos
Jerome Sessini/Magnum Photos
Newsha Tavakolian/Magnum Photos, asistată de Amine Landoulsi

Texte
Eric Fottorino, asistat de Manon Paulic

Concepție grafică
Hello Dune Lunel

Mulțumiri
Bursierii Saharov: Asma Kaouech, Ameha Mekonnen, Jadranka Miličević și Samrith Vaing
Pentru Magnum Photos: Clarisse Bourgeois, Antoine Kimmerlin, Nikandre Koukoulioti, Giulietta Palumbo, Claire Saillard și Pauline Sain

Responsabilitatea pentru conținutul acestui document aparține exclusiv autorului, iar opiniile exprimate nu reprezintă poziția oficială a Parlamentului European.

Cei care ne apără libertățile

30 de ani de existență a Premiului Saharov

Pagina dublă următoare: **Guy le Querrec**
Germania, Berlin, 1989.
Tineri sărbătorind Anul Nou pe Zidul Berlinului.

Cuprins

Cuvânt-Înainte 9

Samrith Vaing 14

Asma Kaouech 48

Ameha Mekonnen 82

Jadranka Miličević 114

Cei care ne apără libertățile 151

Premiul Saharov 167

Laureații 168

Rolul Parlamentului European 170

Cuvânt-Înainte

Antonio Tajani
Preşedintele Parlamentului European

Cu ocazia aniversării a 30 de ani de la înființare, îmi exprim convingerea că Premiul Saharov și-a păstrat importanța din 1988, când a fost decernat pentru prima oară lui Nelson Mandela și lui Anatoli Marcenko. Lupta pentru drepturile omului este în continuare o prioritate a Parlamentului European. Premiul Saharov pentru libertatea de gândire este o inițiativă emblematică în angajamentul nostru mai larg pentru drepturile omului, care stă la baza valorilor noastre comune.

Premiul Saharov a fost decernat unui număr însemnat de personalități marcante. De-a lungul timpului, premiul a devenit mult mai mult decât o ceremonie anuală: el este un mijloc important de acțiune pentru laureați. Parlamentul European le oferă posibilitatea de a fi în contact, prin Rețeaua Premiului Saharov, și îi susține în eforturile lor de ambasadori și promotori ai spiritului de inițiativă. Împreună cu laureații, am lansat Bursa Saharov pentru apărătorii drepturilor omului, pentru a sprijini activiștii din întreaga lume.

Această carte se referă la toți cei care – asemenea laureaților – luptă pentru drepturile lor și pentru societăți mai echitabile, motivându-i pe alții să facă același lucru. Nu pot decât să îmi exprim admirația și sprijinul pentru cei patru bursieri curajoși ai Premiului Saharov – patru printre atât de mulți alții – a căror muncă și ale căror vieți exemplare fac obiectul acestei cărți. Aș dori, de asemenea, să profit de ocazie pentru a mulțumi domnului Eric Fottorino, eminent jurnalist și scriitor, care a reușit să ne transmită povestea lor, incitând în același timp la reflecție prin eseul său despre drepturile omului în lume, precum și domnilor Jérôme Sessini, Bieke Depoorter, Enri Canaj și Newsha Tavakolian, patru fotografi de renume, ale căror imagini dau viață istoriei laureaților.

În ultimii ani, spațiul de acțiune al societății civile s-a redus treptat în numeroase regiuni din întreaga lume. Unele organizații care promovează drepturile fundamentale ale cetățenilor din țara lor sunt acuzate că ar fi agenți străini. Se recurge la intimidare, detenție și

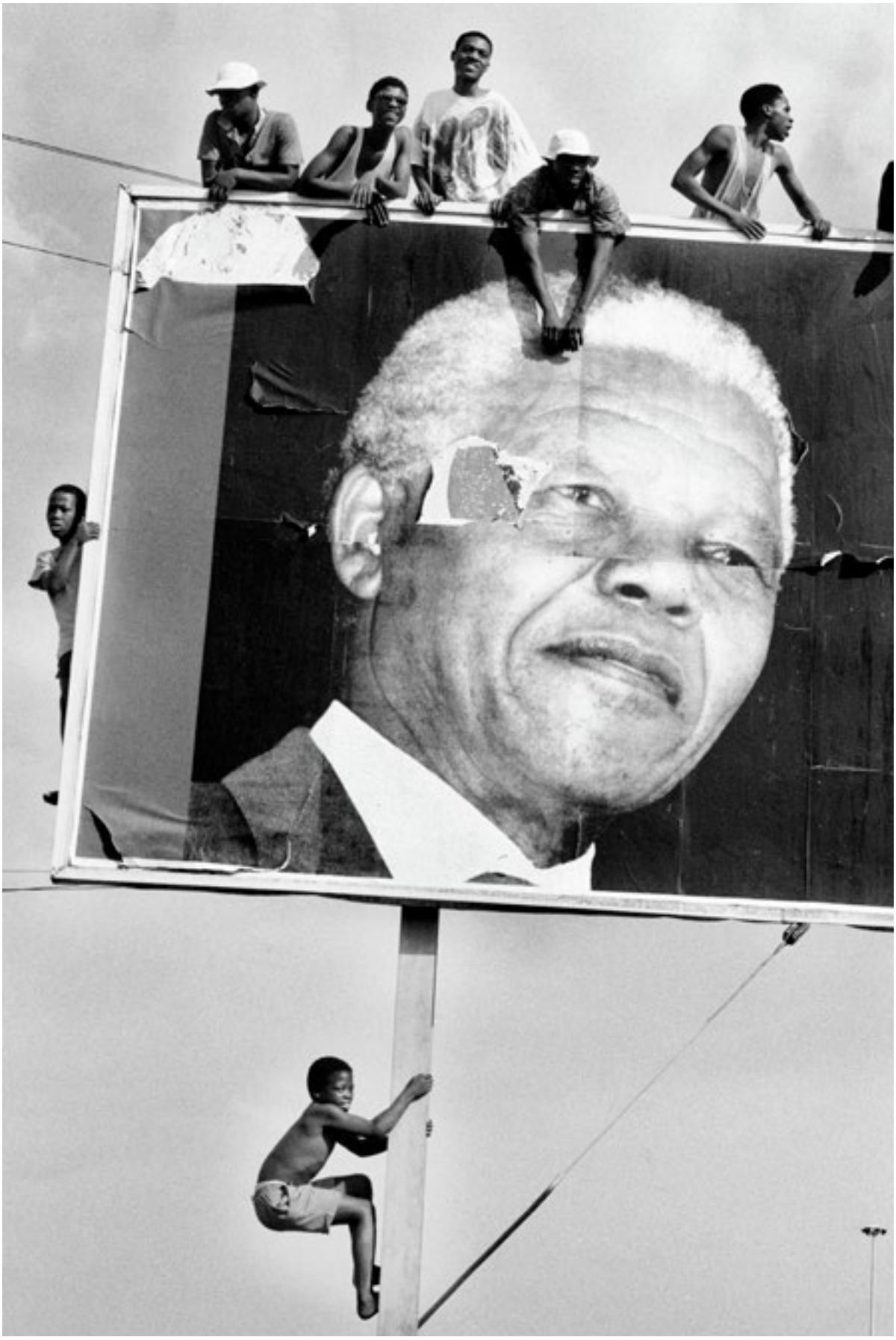

tortură pentru a le reduce la tăcere. Drepturile fundamentale sunt amenințate și în societatea occidentală, inclusiv în interiorul Uniunii Europene. Terorismul mondial reprezintă un pericol pentru libertățile fundamentale ale cetățenilor noștri și ar trebui să îl combatem cu fermitate. Trebuie să ne asiguram însă că acest lucru nu aduce atingere libertăților noastre fundamentale.

Până în prezent, Premiul Saharov a omagiat de trei ori luptători pentru democrație din Cuba: Guillermo Fariñas în 2010, *Damas de Blanco* (Doamnele în alb) în 2005 și Oswaldo José Payá Sardiñas în 2002. Prin recunoașterea lui Hu Jia în 2008 și a lui Wei Jingsheg în 1996, premiul a pus în lumină, de două ori, lupta îndelungată și dificilă pentru drepturile omului în China. De asemenea, în 2009, premiul a fost decernat organizației neguvernamentale ruse „Memorial", iar în 2012 activiștilor iranieni Nasrin Sotoudeh și Jafar Panahi.

Libertatea presei este în pericol în numeroase țări în care guvernele încearcă să reducă la tăcere și să oprime jurnaliștii. Prin acordarea Premiului Saharov organizației „Reporteri fără frontiere", în 2005, Asociației Jurnaliștilor din Belarus în 2004 și cotidianului *Oslobođenje* în 1993, Parlamentul European a oferit recunoaștere acțiunilor lor emblematice, care au făcut din jurnalismul independent o coloană vertebrală a democrației.

În cazul încălcărilor drepturilor omului, femeile sunt în continuare printre cele mai vulnerabile. Câștigătoarele premiului din 2013 și din 2005 – Malala Yousafzai și Hauwa Ibrahim – apără cu fermitate și promovează drepturile femeilor, inclusiv garantarea accesului la educație. În 2016, Premiul Saharov a omagiat activitatea curajoasă a două femei yazidite din Irak, Lamya Haji Bashar și Nadia Murad. În 2014, a oferit recunoaștere medicului congolez Denis Mukwege, care s-a împotrivit violențelor abominabile la care sunt supuși femeile și copiii în timpul conflictelor.

De asemenea, Premiul Saharov onorează însăși libertatea de gândire, cel mai intim dintre toate drepturile omului. Unii laureați ai Premiului Saharov, cum ar fi bloggerul saudit Raif Badawi, au fost aruncați în închisoare pentru simplul fapt că și-au exprimat ideile.

În aceste trei decenii, laureații Premiului Saharov ne-au oferit o sursă permanentă de inspirație. Speranța mea este ca și în următorii 30 de ani exemplul lor să stimuleze interesul, angajamentul și lupta pentru o lume mai justă, amplificând astfel forța Premiului Saharov.

Pagina stângă: **Ian Berry**
Africa de Sud, Lamontville, 1994.
Susținători ai lui Nelson Mandela așteptându-l să sosească în ziua alegerilor prezidențiale.

Pagina dublă următoare: **Stuart Franklin**
China, Beijing, 1989.
Adunare în Piața Tian'anmen, care va fi reprimată cu duritate peste câteva zile.

Samrith Vaing

Cambodgia

fotografie de
Jérôme Sessini

Samrith Vaing are 35 de ani. Încă de la început, se prezintă ca fiind indigen. Face parte din minoritatea Bunong, una dintre cele 24 de comunități din țară, totodată una dintre cele mai numeroase și mai vechi, deoarece este stabilită de peste 2 000 de ani în provincia Mondol Kiri, în estul Cambodgiei, aproape de frontiera vietnameză.

Ce l-a impresionat pe fotograful Jérôme Sessini, care l-a însoțit mai multe zile la rând, a fost serenitatea absolută a peisajelor și a oamenilor. Simplitatea sătenilor, autenticitatea pe care vor să și-o păstreze cu orice preț. „Demersul lor nu are nimic abstract sau ideologic", explică reporterul, obișnuit cu zonele de război aflate sub o tensiune extremă. Aici, totul pare să te îndemne la calm. „E greu să scoți în evidență violența politică", subliniază el. Și totuși, a simțit-o în timpul deplasării la Stung Treng. Samrith voia să ajungă în sate situate în pădure, dar forțele de poliție și soldații blocau accesul. Imposibil să stabilească contactul cu comunitățile locale. Militantul pentru drepturile omului a vrut să treacă cu orice preț, atât de mult ținea să îl facă pe invitatul lui să înțeleagă dificultățile cu care se confruntă aceste comunități victime ale lăcomiei întreprinderilor chineze, care le expropriază pământurile cu complicitatea guvernului cambodgian. Jérôme Sessini a refuzat să își asume un asemenea risc. Pericolul era prea mare.

Decorul este schițat, cu mizele lui. Aici, apărarea libertăților individuale se confundă cu apărarea mediului, a pădurii, a locuitorilor ei, oameni și animale, precum aceste maimuțe care își împart viața cu familiile de indigeni sau acești câini imortalizați pe peliculă ca niște veritabile personaje. La sosirea fotografului în Cambodgia, Samrith Vaing s-a bucurat la gândul că va vorbi engleză timp de o săptămână. Așa își putea îmbunătăți cunoștințele, pentru a-și transmite mai bine mesajul către autoritățile internaționale și către toți cei pe care dorește să îi sensibilizeze la cauza sa. Legătura dintre om și pământ, conservarea mediilor

Cambodgia, Prame. Iulie 2017.
Samrith Vaing, apărător al drepturilor omului și bursier al Premiului Saharov.

Cambodgia, provincia Stung Treng.
Despăduriri cauzate de exploatarea intensivă a lemnului, de extinderea terenurilor arabile și de construirea unor baraje.

Pagina dublă următoare:
Cambodgia, provincia Mondol Kiri.
Etnicii Bunong alcătuiesc cel mai important grup etnic din regiunile muntoase ale Cambodgiei. Se pare că trăiesc în provincia Mondol Kiri de circa două mii de ani.

naturale și combaterea dereglărilor climatice sunt ceea ce îi ocupă timpul și îl preocupă pe acest militant de teren. „I go to the ground" (merg pe teren) – repetă el neîncetat, un mod de a arăta că stă aproape de oameni, de problemele și de preocupările lor.

„Mă interesează în mod deosebit pădurea", explică el. „Aștept de la guvern să acționeze și să ni se alăture în acest demers. Dar autoritățile nu fac nimic. Dimpotrivă. Pădurea a dispărut. Unii activiști au fost uciși sau sunt astăzi la închisoare. Alții s-au speriat din cauza presiunilor la care sunt supuși și au sfârșit prin a renunța la cauză." Pentru Samrith Vaing însă nici nu se pune problema să se lase intimidat. Vrea să se bată pentru ai lui, împotriva tuturor nedreptăților. Să nu lase pe nimeni pe drumuri. Să salveze natura pentru a salva oamenii.

Spectacolul oferit de această țară și de locuitorii pădurii l-a determinat pe Jérôme Sessini să renunțe la culori. În ochii lui, modul autentic în care trăiesc acești săteni impune fotografiile în alb și negru. „Pentru a ajunge la esențial", spune el, „pentru a reda mai bine frumusețea, curățând imaginea de tot ceea ce pare inutil." Ca și cum ar vrea să stabilească o relație și mai directă între subiectul său și cel care îl descoperă. Ce a văzut atât de captivant în această Cambodgie bântuită și astăzi de fantomele genocidului comis de khmerii roșii între 1975 și 1979? În Muzeul Memoriei din Phnom Penh, Jérôme Sessini a văzut mii de fotografii ale victimelor, figuri care nu vor mai vorbi niciodată, dar care sunt atât de grăitoare. Fără îndoială că în expresiile de pe chipurile lor a găsit o parte din gravitatea pe care o transmit imaginile lui. Ca în această piață în aer liber, din Stung Streng, unde o tânără cu privirea hotărâtă își vinde zarzavaturile în ploaie. Aici, indigenii sunt constant amenințați cu expulzarea, de când o companie chineză a început să construiască un baraj. Ca să îi forțeze să plece, autoritățile locale le interzic etnicilor Bunong accesul în pieţele acoperite, care există totuși. Lăsându-i în aer liber, expuși intemperiilor, încearcă să îi descurajeze. Autoritățile știu, de asemenea, că impunându-le aceste condiții precare, veniturile lor vor scădea. Și atunci, speră ele, etnicii Bunong vor accepta propunerile venite de la puterea centrală: să își părăsească casele, să fie mutați în altă parte, departe de locul de baștină, departe de pământurile lor străvechi, în locuințe anonime, în locuri fără istorie. Aceste programe de relocalizare îi îngrijorează pe etnicii Bunong care locuiesc în pădure și care nu cer nimic altceva decât să poată rămâne pe pământurile unde au trăit dintotdeauna. Samrith Vaing este alături de ei. Știe că cei puternici sunt lipsiți de scrupule. Clanul care conduce țara poate rade mii de hectare de pe fața pământului, fără să clipească, puțin le pasă dacă la mijloc se găsesc niște sate! Interesul financiar primează.

Aici intervine Samrith, prin intermediul organizației sale, Community Development Cambodia (CDC). „Am lucrat multă vreme într-o asociație națională cu sediul în capitală", explică el. „Aveam puține fonduri, deci mijloace limitate ca să ne deplasăm. Acum

m-am întors în provincia mea natală, Kratie, o regiune foarte turistică. Dificultățile sunt de toate felurile. Aici, indigenii se confruntă cu invazia trestiei de zahăr. Întreprinderi chineze și vietnameze acaparează pământurile, distrug pădurile și plantează trestie. În alte părți, problema-i cauzată de plantațiile de hevea destinat producției de cauciuc. În apropierea frontierei cu Vietnamul, fermele producătoare de ulei de palmier amenință viața localnicilor și accesul la resursele naturale." La originea acestor dezechilibre grave se află politica guvernului, care distribuie pe bani licențe întreprinderilor străine, permițând astfel unor investitori prea puțin scrupuloși să pună mâna pe terenuri. Corupția face legea, lăsând pădurea cambodgienilor la cheremul exploatatorilor. „Întreprinderile care se stabilesc aici întocmesc rapoarte false, pretinzând că activitățile lor nu vor afecta viața populațiilor băștinașe. Autoritățile publice închid ochii. Nu trece mult și firmele străine încep să defrișeze suprafețe imense. Lemnul pleacă în Vietnam, apoi în China, pentru a fi vândut." Fotografiile lui Jérôme Sessini nu au nevoie de comentarii. Câte peisaje dezolante, devastate, ca după un cutremur! Solurile devin instabile în lipsa copacilor și a stratului vegetal. Inundațiile produc daune catastrofale. Doar copiii se bucură, aruncându-se în aceste mări apărute peste noapte.

Acestor populații amenințate cu relocalizarea Samrith Vaing le aduce o armă esențială: cunoașterea drepturilor de care beneficiază. „Dacă nu le cunosc, cum și le pot apăra?" În ciuda riscurilor la care se expune, nu ezită să se exprime în mass-media, atunci când este necesar, nici să își facă public numele. Folosește rețelele de socializare, difuzează numeroase înregistrări video. Și-a creat chiar propriul canal YouTube, pentru a-și relata acțiunile. Dar demersul lui este, întâi de toate, unul altruist: „Rămân în umbră pentru a-i ajuta pe indigeni. Stau în spatele lor pentru a-i ajuta să-și construiască apărarea. Scopul meu este să contribui la nașterea unei conștiințe, nu să mă bat împotriva unor entități anume. Evit să arăt guvernul cu degetul. Strategia mea este să nu-i critic direct, ci să scot în evidență fapte reprobabile. Îmi concentrez munca și pe încălzirea climatică. Această problemă și problema condițiilor de viață sunt strâns legate. Mi-am dat seama de asta observând situația din Malaysia. Popoarele indigene se hrănesc din bogățiile pe care le oferă pădurea: miere, vânat. Colectează, de asemenea, rășină și cauciuc. În schimb, au grijă de pădure. Când o protejează, încălzirea climatică încetinește. Aici, în Cambodgia, indigenii se bat pentru ca guvernul să acționeze și să le garanteze drepturile: dreptul de acces la pământuri, la resursele naturale, dreptul de a avea școli, drumuri și spitale. Dacă aceste probleme vitale nu vor fi soluționate împreună, vor izbucni conflicte grave."

Samrith își transmite neobosit pasiunea, energia, voința familiilor cu care se întâlnește pentru a le sprijini în lupta pentru drepturile care li se cuvin. Este suficient să observi privirile surprinse de Jérôme Sessini pentru a citi în ele o hotărâre calmă, acel amestec de serenitate și fermitate care l-a marcat atât de mult pe

fotograf. Chipul unei femei în fața complexului industrial chinez Rui Feng, bănuit că ar fi acaparat ilegal 500 de hectare pentru a planta trestie de zahăr în provincia Preah Vihear. Chipurile acestor săteni aparținând minorității Kui, în satul Prame, femei și copii, pescari, școlari, care își doresc un singur lucru: ca nimic să nu se schimbe în viețile lor. Privindu-i, primești o lecție de curaj și găsești o sursă de speranță.

Cambodgia, Stung Treng.
Femeie din etnia Bunong vânzându-și produsele în preajma pieței din Stung Treng.

Cambodgia, provincia Stung Treng.
Samrith Vaing (dreapta) vizitează o familie Bunong strămutată de guvern. Din cauza exploatării pădurii și a construirii de baraje de către grupurile industriale chineze, comunitățile autohtone sunt forțate de guvernul cambodgian să își părăsească pământurile ancestrale.

Cambodgia, provincia Preah Vihear.
Domnul Cheom Kol trăiește în fața complexului industrial chinez Rui Feng. Familiile acuză Rui Feng International că a defrișat ilegal aproape 500 de hectare de teren, pentru a crea o plantație de trestie de zahăr.

Cambodgia, provincia Preah Vihear.
Un copil din minoritatea Bunong înoată, după ce ploile torențiale au cauzat inundații.

Cambodgia, provincia Stung Treng.
O fetiță de etnie Bunong într-o tabără de relocare a guvernului.

Pagina dublă anterioară și pagina stângă:
Cambodgia, provincia Preah Vihear.
Copii din minoritatea Bunong jucându-se pe marginea drumului.

Cambodgia, provincia Preah Vihear.
Tânără Bunong la pescuit.

Pagina stângă și pagina dreaptă:
Cambodgia, provincia Mondol Kiri.
Copii din minoritatea Bunong, înaintea slujbei de duminică de la biserica creștină din Laoka.

Deasupra: Cambodgia, provincia Mondol Kiri.
Slujbă celebrată în biserica din Laoka.

Pagina dreaptă: Cambodgia, Prame.
Copii de etnie Kui în satul Prame.

Pagina dublă următoare: Cambodgia, Anlong Srey.
Membri ai minorității indigene Kui în satul Anlong Srey. Etnicii Kui se implică în protejarea pădurii din Prey Lang.

Cambodgia, provincia Stung Treng.

Deasupra: Cambodgia, provincia Preah Vihear.
Copii, majoritatea din comunitatea Kui, la școală.

Pagina dublă următoare: Cambodgia, provincia Preah Vihear.
O familie Bunong care trăiește în fața complexului industrial chinez Rui Feng.

Samrith Vaing

Pagina stângă: Cambodgia, Prame.
Tânără de etnie Kui în satul Prame.

Deasupra: Cambodgia, provincia Preah Vihear.
Vedere asupra complexului industrial chinez Rui Feng.

Pagina dublă următoare: Cambodgia, Prame.
Copii de etnie Kui în satul Prame.

Pagina stângă și pagina dreaptă: Cambodgia, Prame.
Militanți pentru drepturile minorității Kui.

Pagina dublă următoare: Cambodgia, provincia Preah Vihear.
Elevi din minoritatea Bunong, pe marginea drumului.

Asma Kaouech

Tunisia

fotografie de Newsha Tavakolian

Asma Kaouech are 25 de ani. Este juristă. Tatăl ei a fost profesor de filosofie. I-a dat sfaturi bune: să nu se uite la televiziunea lui Ben Ali; să deschidă în schimb o carte, precum cele scrise de Kant, Heidegger; să studieze democrația, libertățile individuale, drepturile femeilor. „Îmi aducea multe cărți despre feminism", povestește tânăra tunisiană, care a crescut în capitală, dar este originară din sud.

„Încă din copilărie, m-a învățat să fiu o persoană purtătoare de valori." Să porți valorile așa cum porți speranțele. Aceste câteva cuvinte o caracterizează pe această militantă, care a trecut prin botezul focului în 2011, cu două săptămâni înainte de revoluția care va duce la căderea și la îndepărtarea de la putere a dictatorului Zine el-Abidine Ben Ali. Desigur, Tunisia se poate baza pe mii de alte „Asma" din întreaga țară, așa cum subliniază fotografa iraniană Newsha Tavakolian, care a urmărit-o câteva zile – o bogăție umană considerabilă. Dar Asma despre care este vorba aici este unică, prin gesturile ei, prin modul cum transformă în clovni albi copii ai străzii fără ocupație, gata să o apuce pe căi greșite.

Tunisia, Tunis. August 2017.
Asma Kaouech, în vârstă de 25 de ani, bursieră a Premiului Saharov, conduce Fanni Raghman Anni, o asociație tunisiană de apărare a drepturilor omului. Este una dintre primele organizații care au organizat ateliere artistice pentru a combate radicalizarea tinerilor.

Mai întâi a fost durerea unui bărbat, Mahomed Bouazizi, a cărui autoincendiere la Sidi Bouzid, la 17 decembrie 2010, a declanșat un val de proteste fără precedent, exprimând nemulțumirile unui întreg popor epuizat de regimul polițienesc al lui Ben Ali și al clanului său. Popoarele, odată eliberate, nu știu întotdeauna ce să facă cu libertatea. A urmat, așadar, perioada în care puterea le-a fost încredințată islamiștilor din partidul Ennahda. O altă rană dureroasă. Dar trenul istoriei se urnise deja, tras de mulțimea din stradă, care cerea o nouă adunare constituantă și o nouă constituție, adoptată, în cele din urmă, la 26 ianuarie 2014. Asma este fericită: „Acest text garantează multe drepturi noi: egalitatea dintre bărbați și femei, dreptul tinerilor de a participa la viața politică, libertatea de conștiință, un progres major." Ca mulți dintre compatrioții ei, Asma nu s-a luptat degeaba. Nu a protestat degeaba. Nu a stat degeaba două zile în închisoare, înainte de revoluție, când

Tunisia, Tunis.
Tineri actori și actrițe care lucrează cu asociația Fanni Raghman Anni.

poliția lui Ben Ali a aruncat-o în spatele gratiilor. A ieșit de acolo după ce a făcut o promisiune imposibil de ținut: să nu își mai exprime opiniile politice, să se angajeze în scris să nu mai manifesteze, să studieze, doar să studieze și să se întoarcă acasă, cuminte. „Slavă Domnului, a venit revoluția!", spune Asma. „Unul dintre cele mai frumoase momente din viața mea! M-au emoționat atâtea lucruri, ca de exemplu oamenii care se organizau pentru a asigura protecția cartierului în care locuiau. Patrulau. Femeile pregăteau mâncarea. Ne întâlneam toți, ca să ne împărtășim poveștile, suferințele, aspirațiile." Societatea civilă a luptat împotriva islamiștilor care voiau să impună religia în cadrul statului. Asma a fost singura studentă care a reușit să se impună ca stagiară în noua adunare. Voia să vadă ce decid deputații. Aceștia o îndemnau: „Du-te la plajă!" Ea rămânea pe loc. N-o cunoșteau pe Asma cea încăpățânată. În acea perioadă, Asma și câțiva militanți au înființat asociația *Fanni Raghman Anni* (FRA), a cărei denumire înseamnă „artist fără să vreau". O revoluție în revoluție. Oralitatea, corpurile care se mișcă, care se exprimă, care luptă. „În timpul

Tunisia, Tunis.
Grup de copii și de adolescenți în Muzeul Național Bardo, participând la un atelier de prevenire a radicalizării. Un prieten din copilărie al Asmei Kaouech s-a numărat printre atacatorii muzeului din timpul atacului terorist din 2015. Pentru tânără, a fost un moment de conștientizare. De atunci, organizează vizite ale locului în care s-a petrecut atacul, la care invită tineri, pentru a reveni asupra istoriei țării și asupra evenimentelor din 2015. În timpul vizitelor, este mereu însoțită de un psiholog.

Asma Kaouech

sit-inurilor și al manifestațiilor, am început să folosim teatrul de stradă, arta și cultura ca pe o tactică nouă pentru a apăra drepturile omului, pentru a atrage atenția oamenilor." Din simplă mișcare născută în 2011, FRA a devenit o asociație doi ani mai târziu, după ce și-a rodat practicile anarhiste prin cafenele. „Principala noastră misiune era să luptăm împotriva marginalizării în regiunile din interiorul țării, în cartiere, în rândul tinerilor, al celor mai săraci", explică jurista călită în această luptă de stradă în care s-au transformat arta oratorică, mima, gesturile care intrigă. O luptă pașnică pentru ca fiecare să se poată recunoaște în celălalt, în slăbiciunile, în speranțele, în mâniile, în descumpănirea sa. Trei acțiuni s-au desfășurat simultan în acea perioadă: organizarea unor ateliere în toată Tunisia, care au durat circa 10 zile și au adunat în jur de 30 de tineri care trebuiau să„dea o reprezentație" pe tema drepturilor omului, spectacole artistice pe aceeași temă, organizate cu actori profesioniști, și, în fine, în Iordania, în Turcia și în Liban, activități în taberele de refugiați, pentru a oferi populațiilor marginalizate un sprijin social, cultural și umanitar. Bazându-se pe această experiență de teren, Asma și-a orientat acțiunile, în mod firesc, către prevenirea radicalizării. „Tunisia este prima țară exportatoare de tineri jihadiști", subliniază ea.„Proiectul nostru se numește «We Are Here». Drepturile omului depind de existența păcii, care trebuie, așadar, menținută prin aceste activități în amonte. Avem un birou în centrul Tunisului, unde eu lucrez practic cu normă întreagă. Suntem cinci salariați, cu vârste între 20 și 29 de ani. Primim finanțări de la Organizația Națiunilor Unite și de la Uniunea Europeană." Prevenirea radicalizării. Aceste cuvinte au o rezonanță puternică atunci când le rostește Asma. „Biroul nostru a fost incendiat în 2014, la aniversarea revoluției. M-am simțit în pericol. «Performeri» de-ai noștri au fost și ei agresați fizic de salafiști, în timp ce dădeau reprezentații pe scenă. Artiștii au fost trimiși la închisoare, salafiștii nu. Ei au fost lăsați liberi."

Este un subiect sensibil. Tunisia a fost lovită, în ultimii ani, de atentate fără precedent în istoria sa, precum cel din 26 iunie 2015, când un terorist îmbrăcat în turist, cu kalașnikovul ascuns într-o umbrelă de soare, a ucis cu sânge rece 39 de persoane și a rănit tot pe atâtea, în apropiere de Sousse. Anterior, la 18 martie în același an, la Muzeul Bardo din Tunis, 21 de turiști căzuseră secerați de gloanțele asasinilor, iar la 24 noiembrie 2015, un atac terorist a avut ca țintă un autobuz din garda prezidențială. Trei atentate revendicate de Daech, înaintea celui de al patrulea, soldat și el cu victime, care a avut loc la 7 martie 2016 la Ben Guerdane, în apropierea graniței cu Libia, și a făcut în jur de 50 de victime, dintre care circa 30 de jihadiști.

Asma și prietenii ei cunosc în detaliu aceste drame. Prin acțiunile lor, destinate tinerilor șomeri tentați de delincvență sau aflați pe punctul de a se radicaliza, ei încearcă să smulgă din rădăcini aceste porniri ucigașe, la fel de puternice ca disperarea care îi animă. Obiectivul lui Newsha Tavakolian a știut să surprindă de minune clar-obscurul acestui demers esențial. Partea luminoasă sunt acești tineri pe care Asma îi duce la Muzeul Bardo pentru a le

arăta, cu ajutorul artei mozaicului, ce istorie grandioasă are țara lor, un adevărat motiv de mândrie. Fără ea, fără mâna ei întinsă, acești excluși nu s-ar fi gândit niciodată să meargă în locul acela luminos, de parcă le-ar fi fost străin sau interzis. Luminoasă este și energia emanată de chipurile pictate și de corpurile proiectate în reprezentația de teatru improvizată la colțul unei străzi sau într-un parc din Tunis, pentru a împărtăși cu un public curios povestea vieților lor, greutățile lor, angoasele lor, umilințele care i-au îngenuncheat, care îi fac să urască cu furie, uneori atât de mult încât își doresc să ucidă sau să își ia viața, cum a făcut Mohamed Bouazizi. Luminoase, în fine, desenele făcute de aceiași marginalizați, atunci când Asma și echipa ei le cer să deseneze casa lor de vis. „Mi-am dat seama că radicalizarea nu are nimic de-a face cu islamul", insistă fotografa. „Acești tineri sunt furioși fiindcă se simt excluși de la prosperitate. Frustrările lor sunt cauzate de lipsa oportunităților: nu au cum să reușească în viață, altfel decât vânzând droguri. Șansele, securitatea materială, toate acestea le sunt refuzate. Desenează case imense pentru a denunța inegalitățile și nedreptățile ale căror victime se simt." Exercițiul este concludent. Unii desenează o casă izolată, ca pentru a sublinia mai bine că se țin deoparte și că nu vor fi niciodată cu adevărat incluși în societate. Odată desenele terminate, membrii asociației îi încurajează să vorbească, le explică, îi ascultă, îi liniștesc. Tinerii își pot exprima liber sentimentele, fără a se simți judecați sau condamnați. Este prevenția prin bunăvoință și empatie, valori care au surprins-o pe Newsha în tot timpul pe care l-a petrecut alături de Asma. Partea obscură sunt chipurile acestor tineri amenințați de radicalizare. Băieți sau fete, privirile lor sunt ca niște semnale de alarmă. Asma cunoaște prea bine aceste expresii, când resemnate, când pasive, când întrebătoare. În acest scop se bate, alături de alți tineri, pentru libertatea de exprimare în Tunisia: pentru a alunga privirile dezolate de pe chipurile lor, pentru ca acești excluși să își găsească în sfârșit motive mai bune să trăiască, în afară de dorința de a-și pune capăt zilelor sau de a-i omorî pe alții. „Sunt foarte mândră de tinerii tunisieni", insistă cea care își asumă obiectivele revoluției – „Demnitate, libertate, muncă". Speranța nu o părăsește. Să nu uităm că patru organizații ale societății civile din Tunisia au primit Premiul Nobel pentru Pace în 2015 pentru rolul lor major în reușita dialogului național. „Am devenit o referință în țară", se bucură Asma. Tunisia de mâine are un chip frumos.

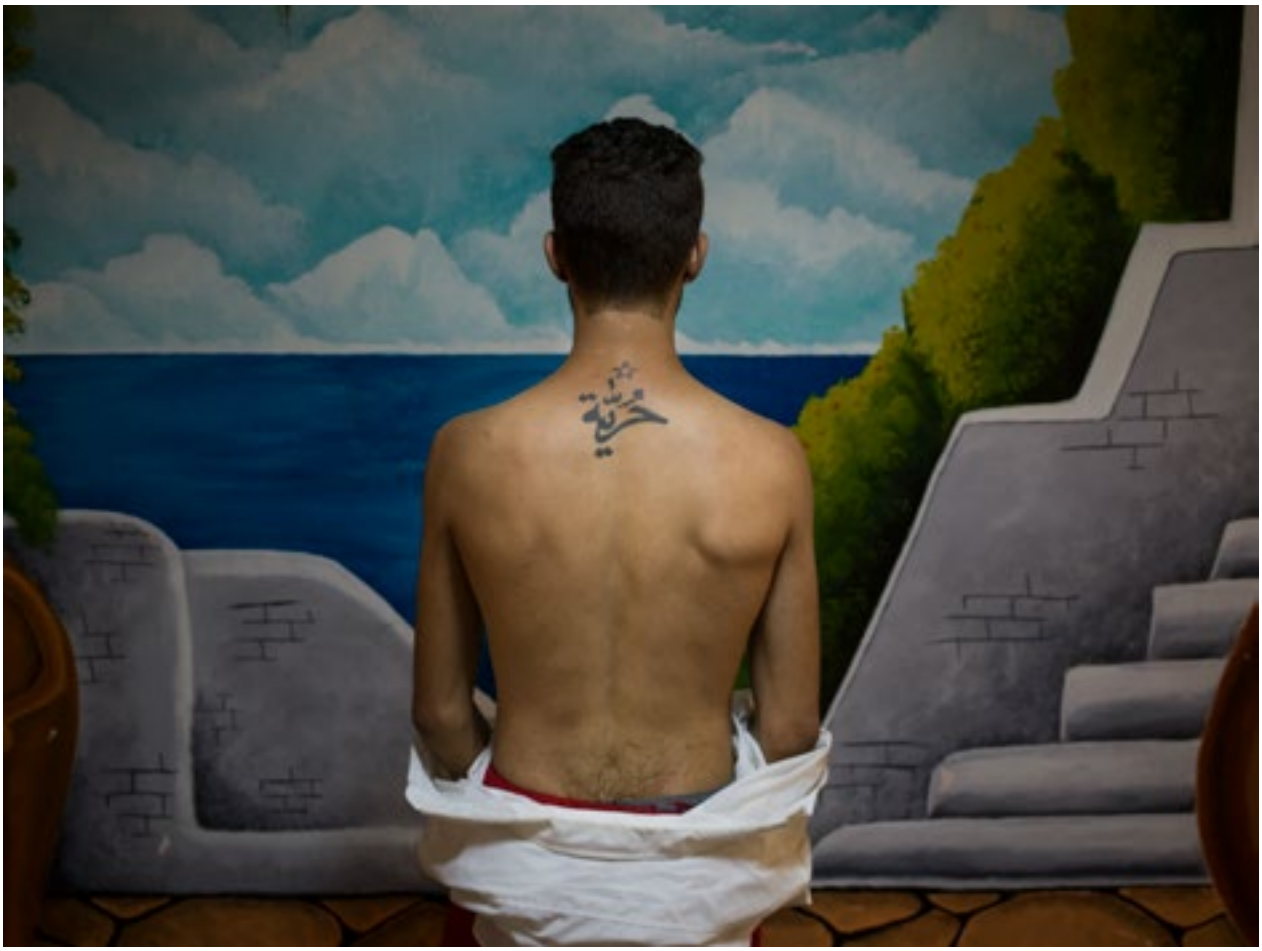

Tunisia, Tunis.
Un tânăr actor din trupa susținută de Fanni Raghman Anni își arată tatuajul, care semnifică „libertate" în arabă.

Pagina dublă următoare: Tunisia, Tunis.
Un grup de femei, originare din cartierele cele mai sărace din Tunis, îi urmăresc pe tinerii actori și actrițe care dau un spectacol în stradă.

Pagina stângă și pagina dreaptă, pagina dublă următoare: Tunisia, Tunis.
Spectacol de stradă al tinerilor actori și actrițe care lucrează cu asociația Fanni Raghman Anni. Piesa tratează revoluția din 2011 și violențele care au urmat.

Tunisia, Tunis.
Asma supervizează un atelier de teatru.

Tunisia, Tunis.
Tânăr actor la repetiții.

Tunisia, Tunis.
Un băiat întins pe creanga unui copac. Fără loc de muncă și fără perspective de viitor, unii tineri se îndreaptă spre grupuri islamiste radicale.

Tunisia, Tunis.
Asma și un adolescent în Muzeul Național Bardo.

Tunisia, Tunis.
Vedere asupra orașului vechi.

Pagina stângă și pagina dreaptă sus:
Tunisia, Tunis.
Autobuz ducând copii și adolescenți din familii modeste în vizită la Muzeul Național Bardo.

Pagina dreaptă jos: Tunisia, Tunis.
Portret al opozantului politic tunisian Chokri Belaïd, sub un pod din centrul orașului.

U
ME

Tunisia, Tunis.
În medina.

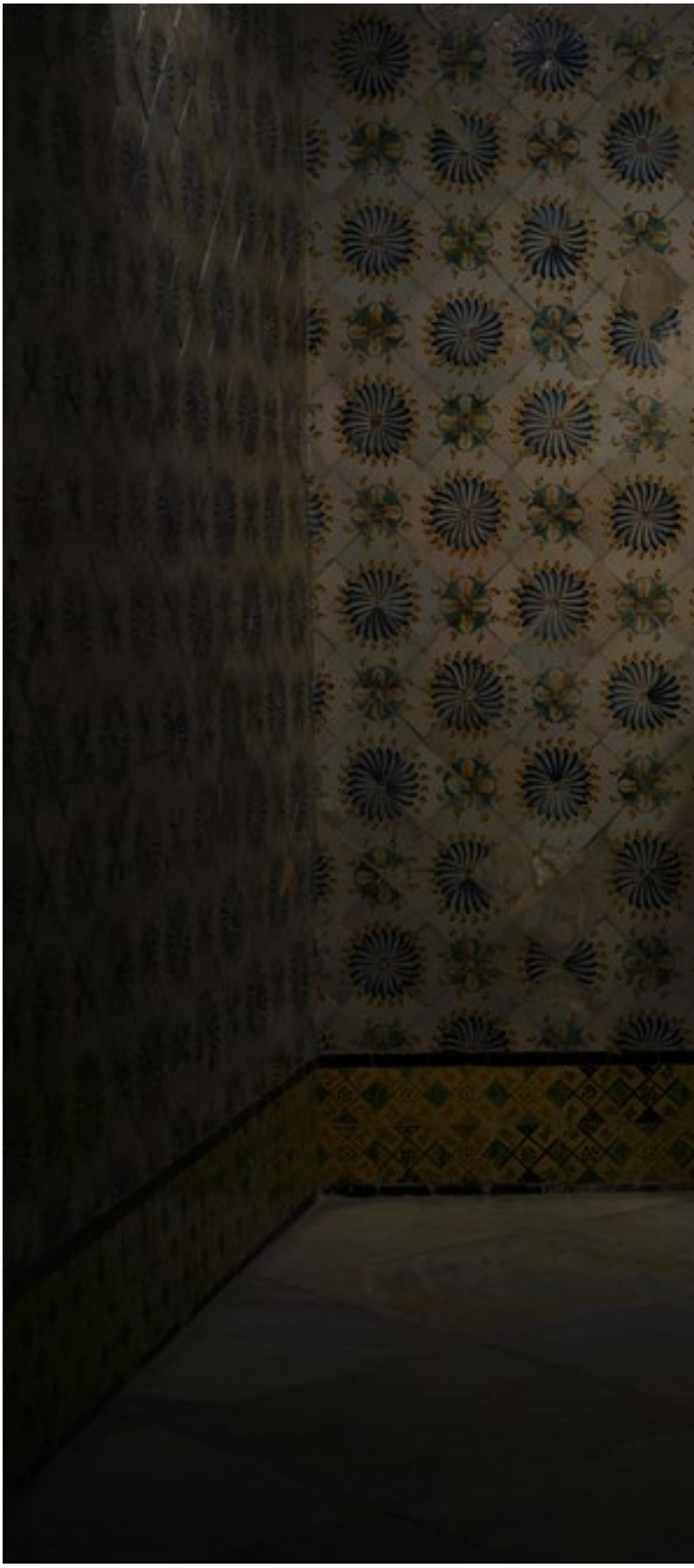

Tunisia, Tunis.
Un adolescent în Muzeul Național Bardo, participând la unul dintre atelierele organizate de asociația Asmei Kaouech.

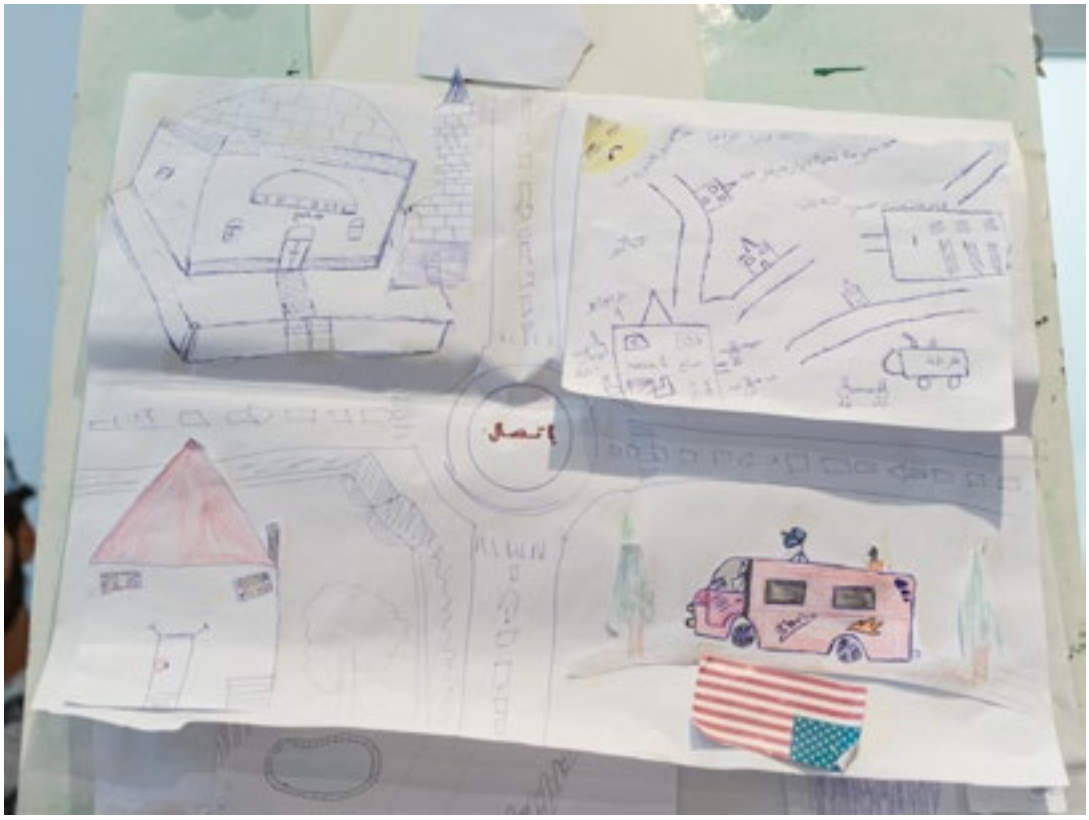

Pagina stângă și pagina dreaptă:
Tunisia, Tunis.
Tineri asistând la un atelier organizat de asociația Fanni Raghman Anni. Participanților li se cere să deseneze casa visurilor lor. Apoi discută despre ideile lor și sunt încurajați să spună ce simt. Majoritatea au desenat case imense, pentru a denunța astfel inegalitățile și nedreptățile ale căror victime se simt. Unul dintre ei a desenat o casă în care este singur. Un altul spune: „Nu pot să-mi imaginez un oraș ideal, fiindcă nici măcar nu știu cum ar arăta, nici măcar în vis”.

Pagina stângă și pagina dreaptă:
Tunisia, Tunis.
Portrete ale unor tineri care participă la atelierele organizate de asociația Fanni Raghman Anni.

Pagina dublă următoare: Tunisia, Tunis.
Asma Kaouech, la o manifestație împotriva corupției din politică.

Tunisia, La Marsa.
O familie pe plaja La Marsa, în nord-estul capitalei.

Ameha Mekonnen

Etiopia

fotografie de Enri Canaj

Să spunem lucrurilor pe nume: în Etiopia domnește teroarea! Coaliția aflată la putere de un sfert de secol încalcă drepturile omului, ca pe timpurile sinistrei terori roșii, dictatura marxist-leninistă a colonelului Mengistu și a juntei sale, de la sfârșitul anilor 1980. Acest climat irespirabil, această frică ce ți se lipește de piele, această senzație că ești constant urmărit, ascultat, amenințat fac parte din viața de zi cu zi a lui Ameha Mekonnen, un avocat de 45 de ani care luptă singur, sau aproape singur, împotriva tuturor.

Căci nu sunt prea mulți etiopienii care apără libertățile de neconceput pentru un regim autoritar: libertatea de gândire, libertatea de exprimare, libertatea de a critica, de a manifesta, de a spune „nu". Albert Camus spunea că un stadion de fotbal plin ochi, scena unui teatru și masa la care se fac ultimele corecturi în redacția unui ziar erau singurele locuri din lume unde se simțea inocent. Ameha, care nu se face vinovat de nimic, nu are decât patru locuri unde se simte în siguranță: în mașina personală, în biroul lui de la Consiliul pentru Drepturile Omului, singura asociație independentă pentru apărarea drepturilor omului din Etiopia, într-un hotel ținut de o familie din Addis Abeba și, în fine, la el acasă, în mijlocul familiei, alături de soția lui, juristă, și de cele două fetițe ale lor, de șapte și, respectiv, patru ani.

Etiopia, Addis Abeba. August 2017.
În cabinetul lui Ameha Mekonnen, avocat apărător al drepturilor omului și bursier al Premiului Saharov.

Fotograful albanez Enri Canaj, care l-a urmărit timp de șase zile, și-a putut da seama cât de riscantă este activitatea lui Ameha. „Am vrut să arăt speranța pe care o întruchipează în ochii tuturor celor pe care îi apără și pe care reușește să-i scoată din închisoare, bloggeri, jurnaliști... Văzându-l cum acționează, te cuprinde o energie incredibilă. Dar am vrut să înfățișez și viața lui personală, lupta zilnică, dificultățile cu care se confruntă. Ajutând persoane aflate în pericol, se pune el însuși în pericol." Enri Canaj nu a putut să lucreze cum și-ar fi dorit. A trebuit să se mulțumească cu spații închise unde să îl fotografieze pe Ameha. Fotografiatul în locuri

Etiopia, Addis Abeba.
Natnael Feleke și Getachew Shiferaw, bloggeri din colectivul Zona 9.

publice era exclus. Cei doi bărbați au comunicat foarte puțin prin telefon, încercând să fie discreți. Ameha a fost foarte agitat. La fel și Enri, care trebuia să ascundă adevăratul motiv al prezenței sale; se gândise chiar să spună că venise în Etiopia pentru a fotografia animale. Avocatul i-a povestit că, cu puțin timp în urmă, organizase într-un hotel din capitală un eveniment pentru strângerea de fonduri destinate asociației sale. Totul era pregătit, când poliția a intrat în sală și le-a interzis să continue.

Ameha Mekonnen nu se ascunde însă de autorități. Iar Enri Canaj îl admiră pentru asta. Fotograful a putut să îi întâlnească pe cinci din cei nouă bloggeri și jurnaliști care au stat peste un an în închisoare. Ameha i-a eliberat, dar la ieșire nu mai aveau un loc de muncă, deci niciun mijloc de a se întreține. Nicio firmă nu mai voia să îi angajeze, chiar dacă acuzațiile de terorism la adresa lor erau false. Regimul îi vede cu ochi răi pe cei care oferă o mână de ajutor acestor foști deținuți. I-au povestit fotografului despre condițiile teribile din detenție, despre celulele înguste în care se sufocau. Ameha i-a prezentat lui Enri și o tânără bloggeriță din colectivul Zona 9, care a fost închisă și maltratată timp de 14 luni. „Ameha s-a hotărât imediat să o apere", subliniază fotograful. „S-a gândit la fetele lui. Nu suporta ideea că, într-o zi, una dintre ele ar putea avea aceeași soartă. Familia e coloana lui vertebrală. Îl încurajează și îl motivează să își continue munca cu pasiune. Am vrut să arăt și asta în fotografiile mele: curajul lui, valorile, îngrijorările și fricile lui, devotamentul ca avocat, dar și ca tată." Chiar dacă este frustrat fiindcă nu a putut imortaliza imagini frumoase cu acest bărbat, din motive de securitate, o scenă l-a marcat totuși pe Enri Canaj. Într-o zi, când Ameha mergea la o întâlnire cu membrii consiliului său, s-a stricat ascensorul. Ameha se deplasează cu un baston. A fost nevoit să urce scările, treaptă cu treaptă, încet, lovind solul cu vârful bastonului. „Este o metaforă perfectă pentru a ilustra lupta pe care o duce în apărarea drepturilor omului."

Curajul acestui apărător al libertăților fundamentale nu este doar o vorbă-n vânt. Din noiembrie 2015, țara a căzut pradă unor tulburări grave, înăbușite în sânge de puterea centrală, aflată în mâinile tigreenilor, o etnie minoritară din Etiopia. Membrii etniei oromo, majoritară, contestă exproprierile pământurilor lor în favoarea companiilor străine. Puterea a răspuns, în mai multe rânduri, cu violențe care, potrivit organizației Amnesty International, au cauzat moartea a 800 de persoane, în timp ce mii de manifestanți au fost arestați și închiși în mod arbitrar. Situația s-a înrăutățit începând din 9 octombrie 2016, când guvernul a decretat starea de urgență. Prelungită în martie 2017, starea de urgență a fost ridicată la 4 august în același an. Între timp însă, aproape 30 000 de persoane au fost arestate, printre care și numeroși jurnaliști și lideri ai opoziției. Puținii militanți care se exprimă în presă preferă să își păstreze anonimatul. Foștii deținuți păstrează amintirea tratamentelor degradante. „Polițiștii, care nu se mulțumeau să-i lovească, îi obligau să se rostogolească în pietriș ca șerpii, să se uite fix la soare, să sară ca niște canguri, cu picioarele legate, pe mai

Etiopia, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen în drum spre biroul său, situat în districtul Bole.

Etiopia, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen în drum spre un restaurant aflat în apropierea locului său de muncă.

multe sute de metri", scria bloggerul etiopian Seyoum Teshome, o mărturie redată de Émeline Wuilbercq în ziarul *Le Monde Afrique* din 26 mai 2017. Vina lor? Denunțaseră corupția la cel mai înalt nivel al statului, traficul cu pământuri în detrimentul celor excluși. Protestaseră împotriva unor inegalități strigătoare la cer, a degradării condițiilor de viață ale celor mai săraci. Deși critică guvernul, Ameha refuză să se exprime în termeni de antagonisme etnice, potrivit cărora tigreenii aflați la putere ar fi adversarii celorlalte etnii. „Acest fel de a vedea lucrurile contravine convingerilor mele", insistă el. „În opinia mea, poporul și grupul aflat la putere alcătuiesc două entități distincte."

Lupta acestui bărbat sufletist este strânsă. În spatele umilității sale sincere – „Despre mulți alți apărători ai drepturilor omului", spune el, „ar trebui să se vorbească mai mult decât despre mine" – dar încăpățânate, avocatul nu dă înapoi nici măcar un pas în fața intimidărilor și a pericolelor latente. Își declară convingerile fără ocolișuri: „Lupt pentru libertatea de expresie. E foarte grav ceea ce se petrece la noi. Pe hârtie, Constituția noastră este perfectă în ceea ce privește drepturile omului. Dar guvernul nostru nu se simte obligat de acest text! Membrii asociației noastre sunt hărțuiți constant, trei dintre ei ajung periodic în închisoare. Definiția terorismului din Etiopia e cea mai extinsă din lume, din câte cunosc eu. Pentru puterea actuală, oricine este un potențial terorist! Jurnaliști sau lideri ai opoziției, a căror singură vină este că exprimă opinii contrare celor ale guvernului. Și eu aș putea să ajung în închisoare, pentru simplul fapt că vorbesc cu dumneavoastră. Trăiesc permanent sub această amenințare. Asta nu mă împiedică să mă exprim public pentru a denunța neregulile. Îmi depășesc simplele atribuții de jurist. Țin ca orice încălcare a drepturilor, oricât de neînsemnată, să fie adusă la cunoștința opiniei publice."

Bărbatul este lucid. Își stăpânește dosarele, se joacă neîncetat cu focul pentru a-și apăra clienții. Majoritatea sunt în închisoare. Îi vizitează, insistă neobosit asupra drepturilor de care trebuie să beneficieze. Unii dintre ei au și cetățenie britanică, germană, norvegiană. Nimic n-ar fi posibil fără structura Consiliului pentru Drepturile Omului, unde, în ciuda mijloacelor foarte reduse, din cei cinci membri permanenți trei sunt avocați. „Acțiunile mele sunt legale", subliniază încă o dată Ameha, „dar nu sunt blând atunci când susțin drepturile celor pe care îi apăr." Un eufemism pentru a spune că metodele sale dure ar putea într-o bună zi să îi cauzeze probleme grave. Cu toate acestea, el continuă. Este misiunea lui. Sensul existenței sale: ca nimeni să nu moară de frică sau de disperare în Etiopia, ca nimeni să nu moară din cauza relelor tratamente, a deciziilor arbitrare, ca nimeni să nu moară pentru ideile sale.

Angajamentul lui Ameha pentru drepturile fundamentale a luat naștere în 2006. Pe vremea aceea, lucra ca jurist în cadrul guvernului. Într-o zi, autoritățile au vrut să pedepsească pe nedrept un profesor eminent, din cauza afirmațiilor pe care le făcea în fața studenților.

Ameha Mekonnen

Etiopia, Addis Abeba.
Întâlnire a bloggerilor din colectivul Zona 9. De la stânga la dreapta: Natnael Feleke, 30 de ani, închis timp de un an și șase luni; Atnaf Berahane, 28 de ani, arestat în 2014 și închis timp de un an și cinci luni, Mahlet Fantahun, 33 de ani, arestată în 2015 și închisă timp de 15 luni; jurnalistul Getachew Shiferaw, 32 de ani, arestat de mai multe ori, cazul său este în continuare pe rolul instanței.

Ameha a refuzat să colaboreze. Reaua lui voință a fost urmată de numeroase represalii și de insulte, precum interdicția de a-și continua studiile de drept și de a urma cursuri de master. Decizia lui era luată. A demisionat din funcție, pentru a se consacra în întregime apărării celor urmăriți pentru delicte de opinie. „Nu sunt politician", explică el. „În prezent, 36 de persoane acuzate de terorism depind de mine. La Consiliul pentru Drepturile Omului, unde lucrez ca voluntar, răspund de trei entități: comitetul pentru strângerea de fonduri, comitetul însărcinat cu relațiile externe și comitetul pentru educația în domeniul drepturilor omului." În ciuda responsabilităților, își păstrează serenitatea în mijlocul familiei. Citește viitorul țării în ochii fiicelor sale. Un viitor pe care și-l dorește pașnic, fericit, liniștit. „Sunt plin de speranță. De aceea rămân în Etiopia." Și repetă: „Nu merit această recunoaștere."

Pagina stângă:
Etiopia, Addis Abeba.
În cabinetul său de avocat.

De la stânga la dreapta, de sus în jos: Etiopia, Addis Abeba.

În birourile Consiliului pentru Drepturile Omului, portrete ale unor persoane ucise sau rănite de autorități. Până în prezent, nimeni nu a fost urmărit în justiție pentru aceste crime.

În cabinetul lui Ameha Mekonnen. În 2015, s-a alăturat Consiliului pentru Drepturile Omului ca vicepreședinte. Deviza asociației este „Toate drepturile omului pentru toți”.

Ameha Mekonnen și un coleg în birourile Consiliului pentru Drepturile Omului.

Etiopia, Addis Abeba.
Mahlet Fantahun și Atnaf Berahane.

Etiopia, Addis Abeba.
Vedere asupra orașului.

to create
Changes
Actions

Etiopia, Addis Abeba.
Natnael Feleke a stat în închisoare un an și șase luni. „Sunt norocos", spune. După ce a ieșit, și-a găsit de lucru. O etapă care rămâne foarte dificilă pentru ceilalți bloggeri.

Pagina stângă și pagina dreaptă: Etiopia, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen pe acoperișul clădirii unde își are sediul Consiliul pentru Drepturile Omului.

Pagina dublă următoare: Etiopia, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen la periferia orașului Addis Abeba, după-amiaza târziu.

Etiopia, Addis Abeba.
Costumul lui Ameha Mekonnen, agățat pe dulapul din dormitor.

Etiopia, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen se uită la televizor împreună cu fiicele sale.

Pagina dublă următoare: Etiopia, Addis Abeba.
Familia lui Ameha în curtea casei, într-o duminică după-amiaza.

Etiopia, Addis Abeba.
În salonul lui Ameha Mekonnen.

Etiopia, Addis Abeba.
Ameha, soția și fiica cea mică în timpul unei mese în familie.

Pagina dublă următoare: Etiopia, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen în pauza de prânz, într-un restaurant de lângă biroul său.

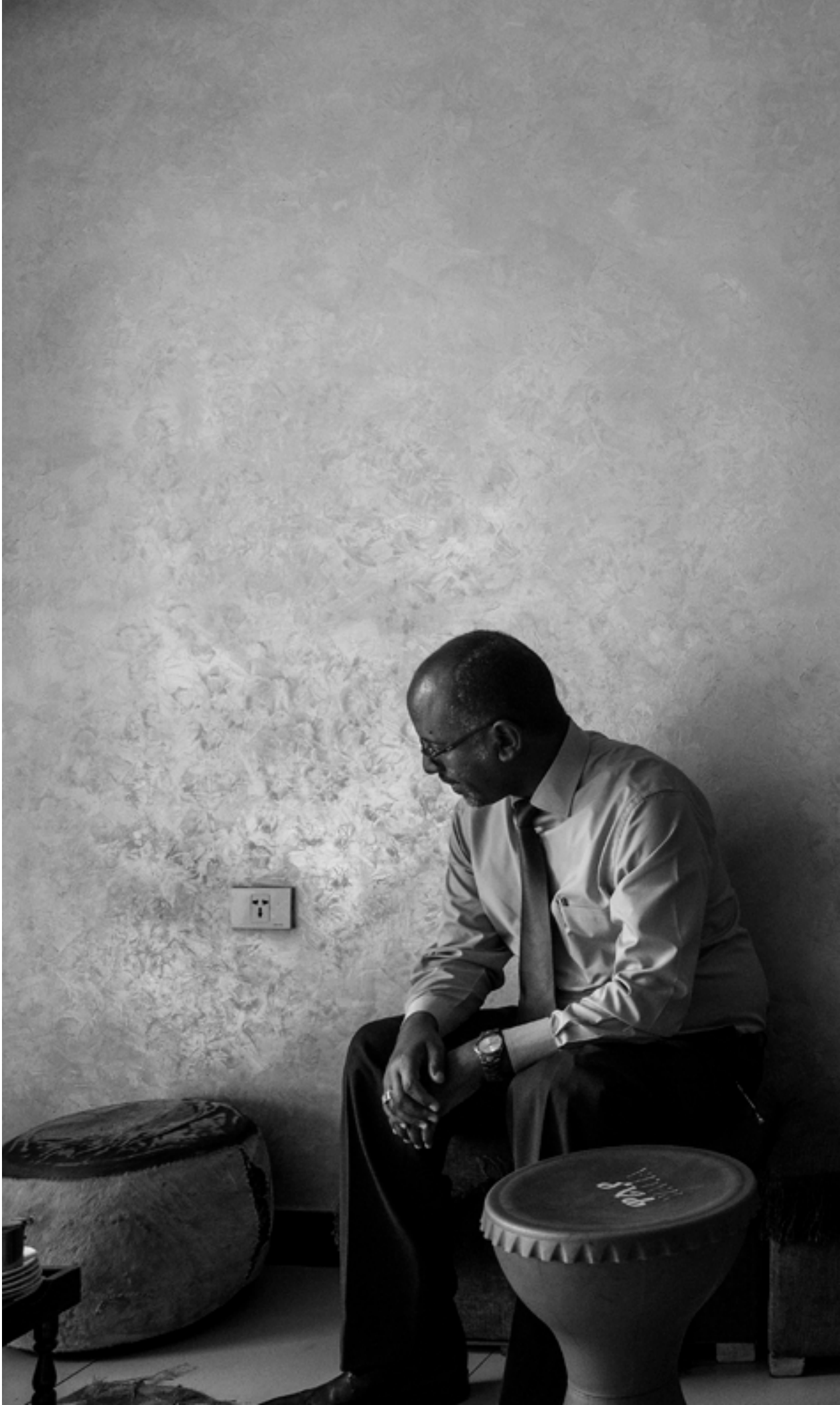

Etiopia, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen conduce către biroul său, situat în districtul Bole.

Etiopia, Addis Abeba.
Ameha Mekonnen într-un hotel ținut de o familie, pe care îl cunoaște bine. Unul dintre puținele locuri în care se simte în siguranță.

Pagina dublă următoare: Etiopia, Addis Abeba.
Pe acoperișul clădirii unde își are sediul Consiliul pentru Drepturile Omului.

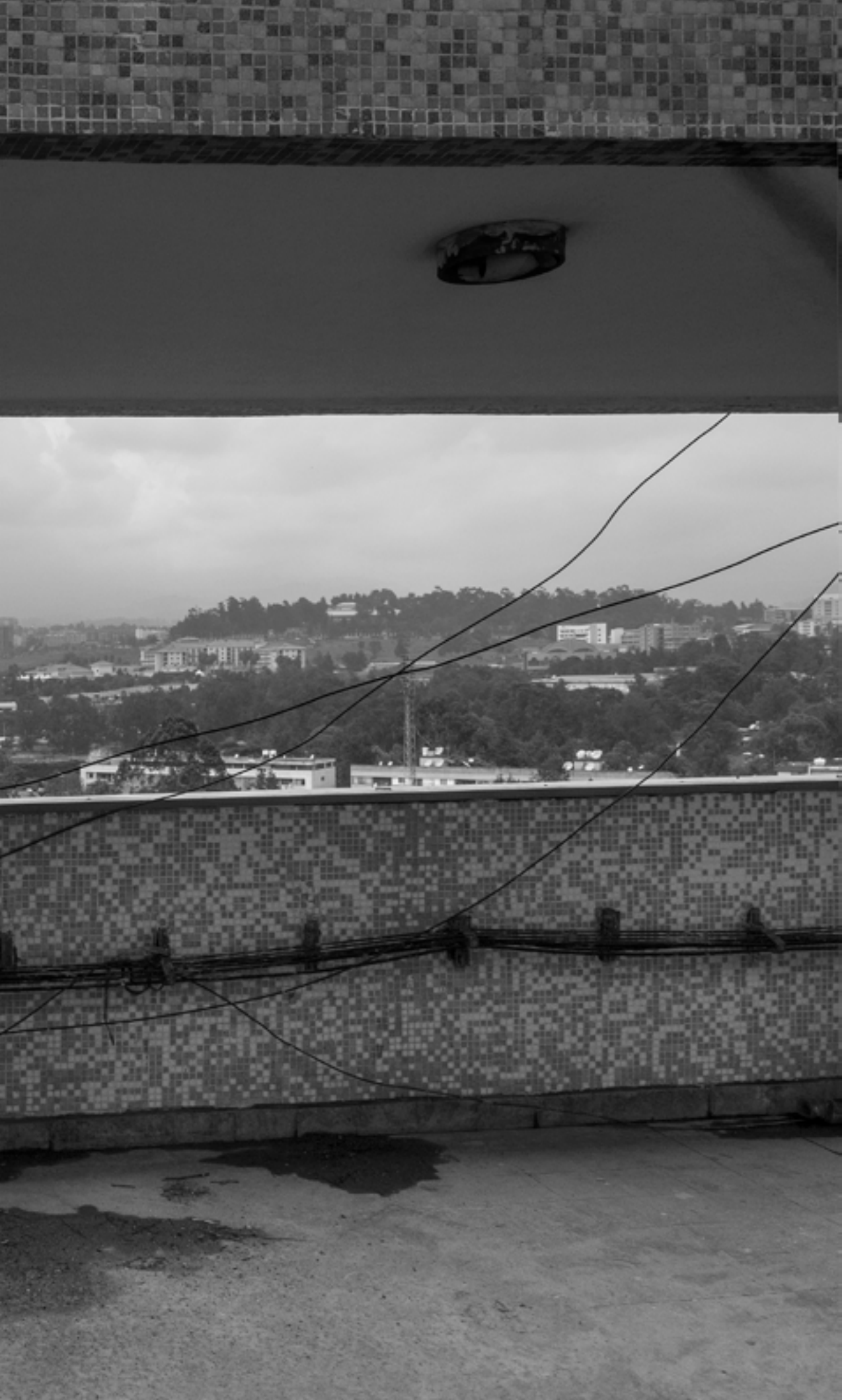

Jadranka Miličević

Bosnia și Herțegovina

fotografie de Bieke Depoorter

Pentru a face cunoștință cu Jadranka Miličević, pentru a o înțelege și a realiza profunzimea angajamentului său, trebuie să ne amintim mai întâi infernul din care vine și care poate fi rezumat în câteva cuvinte, sinonime cu peste 200 000 de morți. Asediul orașului Sarajevo, masacrul de la Srebrenica. Războiul din Balcani. Martiriul Bosniei și Herțegovinei din timpul reizbucnirii naționalismelor sângeroase, pe ruinele fostei Iugoslavii.

Unul dintre episoadele cele mai sângeroase și care au făcut cele mai multe victime din a doua jumătate a secolului al XX-lea, după căderea Zidului Berlinului și a comunismului sovietic. N-o vom repeta niciodată îndeajuns: între 1992 și 1995, la o distanță de doar două ore de zbor de Paris și de Berlin, la porțile noastre așadar, Europa a adăpostit un focar de barbarie, pe care a fost incapabilă să îl stingă singură. Ba chiar a cedat Statelor Unite inițiativa acordurilor de pace de la Dayton, Ohio, încheiate în decembrie 1995, pentru a pune capăt luptelor interetnice. Iată unul dintre primele lucruri care au frapat-o pe Bieke Depoorter, fotografa plecată să o întâlnească pe Jadranka, ajunsă acum la vârsta de 60 de ani: Jadranka vorbește, vorbește, vorbește. Vorbește fără încetare, povestește, își amintește, convinsă fiind că unul dintre modurile cele mai eficace de a lupta pentru pace este rememorarea ororilor trecutului. Parcă a fost ieri. Cu mai puțin de 25 de ani în urmă. Abia de o generație. Ideea obsedantă că totul ar putea reîncepe dacă nu suntem atenți, dacă nu ar exista voci care să ne repete, până la refuz, povestea evenimentelor care au marcat această regiune a Balcanilor. Mii de femei violate, bărbați, femei și copii strămutați împotriva voinței lor, agresați, eliminați. O epurare etnică la scară largă în numele unei purificări rasiale din alte timpuri. Violențe din toate părțile, comise de grupări paramilitare și de miliții private, civili contra altor civili, frați contra frați, ca lupii. Așa că da, Jadranka nu se mai oprește, vorbește întruna. Crede în puterea cuvintelor, împotriva inerției uitării. Împărtășind poveștile, transmițându-le încă o dată și încă o dată, nu le lași să piară din memoria colectivă. Acum destinul de luptătoare al Jadrankăi este narat în șapte cărți și două filme. Dar nu este un cult al personalității, nici pe departe. În ochii ei, este un mijloc

Bosnia și Herțegovina, Sarajevo. August 2017. *Jadranka Miličević, militantă pentru drepturile omului și bursieră a Premiului Saharov, vizitând casa unei familii rome.*

Volim te!
BELIEVE

Pagina dublă anterioară:
Bosnia și Herțegovina, Vareš.
Elda Šišić, fiica Lejlei Omerović.

de acțiune, prin care să își facă demersul mai credibil, prin puterea exemplului.

În 1992, înainte de izbucnirea conflictului, Jadranka locuia la Sarajevo. Ducea o viață obișnuită, alături de soțul ei și de cei doi copii. „Lucram într-o bancă, făceam parte din clasa de mijloc. Încă de la începutul conflictului, am părăsit Sarajevo și m-am refugiat în Serbia. Din prima clipă în care am devenit refugiată, am devenit militantă pentru drepturile omului. Nu voiam să aștept să îmi sară cineva în ajutor. Voiam să îi ajut eu pe alții. Trebuie să recunosc că am plecat cu un sentiment de culpabilitate. Mi-am lăsat soțul în Sarajevo. Nu puteam să stau cu mâinile-n sân." Încă din decembrie 1992, Jadranka s-a alăturat organizației feministe și pacifiste Women in Black, din Belgrad. A fost începutul unei lupte care nu se va încheia niciodată. „Mi-am început noua viață", își amintește Jadranka. „Singura viață care-mi place. Cu sentimentul că pierdusem 30 de ani, primii mei 30 de ani de existență." În cadrul Women in Black, Jadranka a stabilit legături cu alte „apărătoare ale păcii" care trăiau în Italia, în Spania, în Germania și în Ungaria. Împreună, au creat rețele de ajutor reciproc, pentru a ajuta femeile maltratate. Au adunat și au împărtășit experiențele femeilor care trăiesc în zone de conflict, ca Bosnia și Croația, pe care Jadranka le numește „prietenele" ei. „Am editat câteva lucrări în engleză, ilustrate cu mărturii." Mereu aceeași obsesie, același laitmotiv: să publici ca să nu lași pradă uitării, să vorbești ca să aperi pacea. Din acest motiv, militanta a luat parte la înființarea CURE Sarajevo, o organizație neguvernamentală (ONG) feministă și activistă, al cărei obiectiv este să promoveze egalitatea de gen și să contribuie la evoluția societății prin programe educative și culturale. Jadranka a contribuit la înființarea unor filiale ale CURE și ține cursuri de formare, pentru a le permite localnicelor să își satisfacă nevoile materiale de bază. Împărțite în grupuri mici, femeile învață cum să vândă miere sau săculeți parfumați cu lavandă, fac schimb de sfaturi și de unelte necesare pentru a rezista într-un mediu în care, chiar și după încheierea războiului, femeile au continuat să fie considerate lipsite de importanță. În special femeile de etnie romă. Această realitate plină de suferințe a determinat-o pe Jadranka să se alăture asociației CARE, o altă ONG a cărei activitate este destinată în întregime acestor femei victime ale discriminărilor.

CURE și CARE; viața Jadrankăi se rezumă la aceste două organizații de care se ocupă în principal în Bosnia și Herțegovina, în Serbia și în Muntenegru. Militantă 100 %, 24 de ore din 24. Fără viață personală, fără viață privată. Nu are timp decât pentru activitățile sale de pe teren, pentru cursuri, proiecte și acorduri, ca să obțină, în primul rând, ajutoare de la Uniunea Europeană. „Nu ne vedem mama niciodată", mărturisește unul dintre fiii ei. Este mereu pe drumuri, ca să anime ateliere. „Asta e viața ei", insistă Bieke Depoorter. „E singurul lucru care contează. Refuză să-i numească «beneficiari» pe cei cărora le dă o mână de ajutor. Majoritatea sfârșesc prin a-i deveni prieteni." Am putea spune că sunt cealaltă familie a ei, dacă nu chiar adevărata sa familie. „Am plecat împreună din Sarajevo pentru

Bosnia și Herțegovina, Vareš.
Jadranka în vizită la Lejla Omerović, care locuiește într-un sat izolat în apropiere de Vareš. În 2014, casa Lejlei a fost parțial distrusă de inundații. Fundația CURE i-a venit în ajutor, adunând fonduri pentru a-i repara casa, dar lipsesc în continuare bani pentru a începe lucrările.

Jadranka Miličević

a vizita numeroase sate din zonă", adaugă fotoreportera. „Era foarte important pentru Jadranka. Voia să fotografiez acele locuri. În fiecare an, la sfârșitul lunii iulie, merge la Srebrenica cu numeroase membre ale fundației CURE și ale organizației Women in Black, ca să viziteze memorialul victimelor. Ține cu orice preț să păstreze vie amintirea atrocităților." Jadranka confirmă cu gravitate: „Am vrut să-i arăt acele locuri lui Bieke. Unele persoane pe care le cunosc și-au pierdut toată familia. Unul dintre prietenii mei și-a văzut murind aici 56 de rude." Datorită inițiativei unor femei ca Jadranka, a fost inaugurat memorialul de la Srebrenica-Potočari în 2003, la opt ani după masacru.„Încercăm să convingem guvernul să construiască memoriale. Le ajutăm, de asemenea, pe femeile izolate, rămase văduve după război, să-și apere drepturile. Și, bineînțeles, căutăm cadavrele celor dispăruți. La memorialul de la Srebrenica-Potočari sunt înscrise 8 372 de nume pe lista victimelor, dar doar 6 800 de morminte au fost găsite și identificate. Văduvele și mamele așteaptă în continuare să poată ține un doliu adevărat pentru cei dispăruți. Chiar și după atâția ani, situația rămâne foarte dureroasă. Cum să revii la o viață normală când lipsesc toți acești morți?"

Pentru Bieke Depoorter, reportajul nu a fost simplu. O admiră și o respectă profund pe Jadranka, angajamentul său militant din fiecare clipă, felul în care revendică un feminism îndârjit, încăpățânarea cu care vrea să le redea puterea femeilor, să le permită să își ia viața în mâini, să fie independente, să se bucure de drepturi depline. Cu toate acestea, fotografa a fost nevoită să se adapteze la ceea ce Jadranka îi permitea să vadă. Peste tot unde călătorește, în Statele Unite sau în Egipt în timpul revoluției, Bieke încearcă să construiască o relație intimă cu cei pe care îi fotografiază. Pentru Bieke, fotografia este o conversație. „Relația cu oamenii este esențială", spune ea. „Adeseori, nu vor să fie fotografiați. În Bosnia, am încercat să-i explic Jadrankăi demersul meu, fiindcă ea se temea că voi arăta sărăcia în care trăiesc acele persoane. În ultima noapte am putut să fac așa cum voiam. Am preferat

să fac asta. Să mă așez pe patul persoanelor care mă primeau la ele în casă. Să fiu singură cu o familie. Să creez un climat de încredere, favorabil destăinuirilor."

Umanitatea transpare în fotografiile lui Bieke. Lejla trăiește izolată într-un sat. Violată în timpul războiului, bătută de soț, abandonată de familie, viața ei este o luptă. „Curajul ei i-a dat puterea să fie fericită în prezent", ține să sublinieze Jadranka, plină de afecțiune pentru tânără. Prin intermediul CURE, i-a oferit un ajutor indispensabil: o mașină de cusut care îi permite să fabrice și să-și vândă produsele artizanale. În 2014, casa Lejlei a fost inundată. ONG-ul Jadrankăi a intervenit din nou, pentru a o ajuta pe tânără și a o salva de precaritatea care o amenință neîncetat. Așa arată viața de zi cu zi a acestei femei care nu cunoaște oboseala. Fie că se află la Sarajevo, în Muntenegru sau în Serbia, se dedică ajutorării femeilor rome, în cadrul fundației CARE. La ora 5 după-amiaza, când ia sfârșit „prima" ei zi de muncă, Jadranka începe activitățile pentru CURE. „Până în prezent, am ajutat 15 000 de femei românce și de etnie romă. Au putut să meargă la medic, să-și facă mamografii. Strângem bani pentru a finanța școli, pentru a permite celor mai săraci să-și păstreze locuințele." Cât timp o vor ține puterile, va continua în acest ritm. „Activitatea de militantă, faptul că mă ocup de alții, asta mi-a permis să supraviețuiesc", conchide Jadranka.

Bosnia și Herțegovina, Visoko.
Casa Mirsadei Bešić.

Bosnia și Herțegovina, Vareš.
Elda Šišić, fiica Lejlei Omerović.

Pagina dublă următoare: Bosnia și Herțegovina, Visoko.
Casa Mirsadei Bešić este singura din regiune care are apă curentă.
Vecinii vin aici să se aprovizioneze.

Bosnia și Herțegovina, Visoko.
Harun cu vaca familiei Bešić.

Bosnia și Herțegovina, Vareš.
Lejla Omerović împreună cu familia pe câmp.

Bosnia și Herțegovina, Sokolac.
Jadranka discută cu o tânără feministă, Jovana Boljanić, și cu tatăl ei, Bogdan. Jovana și Jadranka s-au cunoscut la unul dintre atelierele animate de Jadranka. Jovana a lansat Art Queer, o organizație militantă. La început, tatăl și fratele Jovanei erau împotriva activismului ei, iar tânăra era nevoită să meargă la reuniuni în secret. În prezent, tatăl ei o susține mai mult și și-a dat acordul pentru ca Jadranka să vină pentru prima dată în vizită la ei acasă.

Pagina dublă următoare:
Bosnia și Herțegovina, Sokolac.
Jovana Boljanić în camera ei, locul unde se simte liberă să fie ea însăși. Aici păstrează numeroase obiecte, printre care drapelul în culorile curcubeului, pe care îl ascunde însă de fratele și de tatăl ei.

08

Pagina dublă anterioară:
Bosnia și Herțegovina, Sokolac.
Jovana poartă șorțul roșu, suvenir de la un atelier moderat de Jadranka, la care a asistat cu șapte ani în urmă. De atunci, cele două femei au păstrat legătura. Orașul în care s-a născut Jovana este foarte conservator, ea afirmă că este prima fată care s-a îmbrăcat în blugi.

Deasupra: Bosnia și Herțegovina, Sarajevo.
Asja, asistenta Jadrankăi.

Deasupra: Bosnia și Herțegovina
Jadranka pe drum, în timpul vizitei la memorialul de la Srebrenica-Potočari.

Pagina dublă următoare:
Bosnia și Herțegovina, Srebrenica.
În fiecare an, Jadranka vizitează memorialul de la Srebrenica-Potočari cu membre ale fundației CURE și ale organizației Women in Black, pentru a comemora genocidul.

Bosnia și Herțegovina.
Jadranka călătorește în Bosnia, Serbia și Muntenegru, pentru a-și modera atelierele.

Bosnia și Herțegovina, Sarajevo.
Jadranka discutând cu Majka Mejra («Mama Mejra»). Mejra și-a pierdut soțul și cei doi copii în timpul războiului. Familia ei a fost închisă în 1998, apoi executată. A încercat ani de zile să le găsească cadavrele. În prezent, ajută alte familii să își găsească rudele dispărute.

Următoarele două pagini duble:
Bosnia și Herțegovina, Kakanj.
În casa Nunei Zemina Vehabović. Nuna a lansat proiectul Center for Mother Hope împreună cu o prietenă, dar în prezent îl conduce singură. Face, de asemenea, parte din guvernul local și se implică în apărarea romilor din Kakanj. Peste 2 600 dintre ei trăiesc împreună într-un cartier al orașului.

Aa Bb Cc Dd Ee
Pp
BRESKVA

DIPLOMA
KARANJSKE

Deasupra și pagina dreaptă sus:
Bosnia și Herțegovina, Kakanj.
În casa Nunei Zemina Vehabović.

Deasupra: Bosnia și Herțegovina, Sarajevo.
În casa unei familii de romi.

Bosnia și Herțegovina, Kakanj.
În casa Nunei Zemina Vehabović.

Pagina dublă următoare: Bosnia și Herțegovina, Sarajevo.
Jadranka la ea acasă.

Cei care ne apără libertățile

de Éric Fottorino

Drepturile omului – două cuvinte care vin de departe. Două cuvinte care reprezintă o armă pentru a împiedica oamenii să se sfâșie între ei. Dincolo de aceste cuvinte, se împletesc nenumărate idealuri și lupte, se întrezăresc figuri marcate de tortură, șterse din lumea celor vii, numeroase carte, rezoluții, protocoale, pacte, convenții și petiții, infinite speranțe și bătălii împotriva arbitrariului, și atât de multe locuri de pe această planetă în care forța legii a învins până la urmă legea – sau fărădelegea – forței?

Victorii mereu fragile, să nu uităm, în pofida marilor intenții, rămase doar intenții, de a evita pentru totdeauna răul. Astfel, în pofida textelor solemne proclamate de națiuni, secolul al XX-lea a fost marcat de genocide repetate, deși Declarația Universală a Drepturilor Omului din decembrie 1948 se voia categorică încă din preambulul său: „Considerând că ignorarea și disprețuirea drepturilor omului au dus la acte de barbarie care revoltă conștiința omenirii și că făurirea unei lumi în care ființele umane se vor bucura de libertatea cuvântului și a convingerilor și vor fi eliberate de teamă și mizerie a fost proclamată drept cea mai înaltă aspirație a oamenilor". Din acesta decurge firesc articolul 1 al acestei declarații, care poartă amprenta lui Eleanor Roosevelt și a juristului francez René Cassin: „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi." După Shoah au urmat masacrele în masă comise în Cambodgia de Pol Pot și khmerii roșii, genocidul rwandez și masacrele de la Srebrenica, comise de soldații sârbi împotriva poporului bosniac. Alte masacre, în America Latină, Darfur, Republica Democratică Congo, Irak, Yemen și Siria – și lista ar putea continua – au sfidat aceste drepturi fundamentale ale omului, pe care comunitatea internațională le proclamă fără încetare drept universale, indivizibile și inalienabile.

Dacă ar fi să inventariem cele mai grave abuzuri comise de oameni împotriva semenilor

Pagina dublă anterioară: **Moises Saman.**
Libya, Zawiyah. 2011.
Un militant pro-Kadhafi arătând un portret al dictatorului.

Dedesubt: **Larry Towell.**
Teritoriile palestiniene, Gaza. 1993.
Copii jucându-se cu pistoale din plastic.

lor, am evidenția cel puțin trei tipuri de represiune la scară largă care au coexistat după sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial. Mai întâi au fost comunismul de stat, totalitar și imperialist, Gulagul sovietic și prizonierii săi, sugrumarea de către Moscova a revoltelor din țările satelite ale fostei URSS – Budapesta în 1956, Praga în 1968 – sau revoluția culturală chineză și cei un milion de oameni pe care i-a omorât între 1966 și 1968, fără a uita de înăbușirea revoltelor studenților din Piața Tien'anmen și masacrarea tibetanilor pașnici. Apoi războaiele coloniale care, din Vietnam până în continentul african, au decimat masiv populația civilă, transformând copiii în carne de tun și femeile în obiecte sexuale și obligând milioane de civili să ia drumul exilului. Au fost războaiele din Vietnam, desigur, dar și războiul din Algeria, care în acea vreme era prezentat ca simple tulburări. În fine, dictaturile din America Latină, Vargas în Brazilia, Pinochet în Chile, junta militară a generalului Videla în Argentina. În anii 1970, aceste regimuri au oferit imaginile cele mai șocante ale încălcării drepturilor omului. Putem uita acei tineri oponenți care au fost aruncați în mare din elicoptere sau lupta neobosită a Mamelor din Plaza de Mayo – etichetate de forțele militare drept „Nebunele din Plaza de Mayo" – pentru a-și regăsi copiii răpiți în timpul dictaturii militare argentiniene? Aceste mame curajoase au primit în 1992 Premiul Saharov, care sărbătorește în acest an a treizecea aniversare.

Este suficient, de altfel, să ne uităm la numele laureaților acestui premiu pentru a vedea că lupta pentru respectarea drepturilor omului

Alex Webb
Nicaragua, Puerto Cabezas. 1992.
Copil din minoritatea Mosquito.

se desfășoară pe toate fronturile: respectul democrației, garantarea libertății de gândire, lupta împotriva torturii și a tuturor formelor de discriminare, denunțarea privărilor arbitrare de libertate pe motive religioase sau rasiale, politice sau legate de orientarea sexuală. Acordat pentru prima oară în 1988 lui Nelson Mandela și lui Anatoli Marcenko (postum), acest premiu prestigios nu reflectă numai voința Parlamentului European de a apăra drepturile fundamentale, ci urmărește totodată să sprijine bărbații și femeile care se expun unor mari riscuri pentru a apăra libertatea în țara lor. A-i aduce în prim planul atenției publice este și o formă de a-i proteja împotriva dușmanilor lor, oferindu-le o susținere care nu poate trece neobservată. Apărarea libertăților și a democrației este, pe aproape orice latitudine, o activitate periculoasă, pentru care mulți activiști plătesc cu viața. Printre laureații Premiului Saharov se numără eroi altădată anonimi, care au devenit avangarda unei lupte: doctorul Denis Mukwege, care a salvat numeroase femei supuse unor mutilări atroce în Republica Democratică Congo, tânăra pakistaneză Malala Yousafzai, tinerele yazidite din Irak, Nadia Mourad și Lamiya Aji Bachar, care au supraviețuit ororilor Daech și au ridicat stindardul luptei împotriva traficului de femei. Decernat unor mame, unor artiști, unui desenator, unor militanți pe teren împotriva torturii sau pentru pace, unor reprezentanți ai minorităților etnice, dar și ONU ca instituție, Premiul Saharov a fost încă de la început eclectic și îndrăzneț, aducând în lumină imaginea umană a celor care au sfidat inumanul.

Pagina dublă următoare: **Hiroji Kubota**
Coreea de Nord, Chongjin. 1986.
Un portret uriaș al președintelui Kim Il Sung la intrarea în complexul siderurgic Kim Chaek.

Începând din anii 2000, toate mișcările contestatare majore au avut la origine o încălcare a drepturilor omului sau a demnității umane. Revoluțiile arabe nu s-ar fi produs dacă, la 17 decembrie 2010, la Sidi Bouzid, în Tunisia, tânărul comerciant ambulant Mohamed Bouazizi nu și-ar fi dat foc în semn de disperare și de acuzare la adresa sistemului injust instaurat de Ben Ali și clanul său. Din cauza lor își pierduse căruța și cântarul, fără de care nu mai era nimic. Conflictul din Siria are rădăcini adânci în supliciul copiilor de 13 ani care scriau pe pereții Damascului „Bashar, cară-te!" Președintele sirian s-a remarcat și prin alte omoruri în masă împotriva propriului popor, utilizând de mai multe ori arme chimice cu gaz sarin pentru a ucide mii de nevinovați, la Goutha în 2013 și, patru ani mai târziu, la Khan Cheikhoun, în nord-vestul țării. Martiriul orașului Alep de la sfârșitul lui 2016 a relevat lumii, dacă mai era nevoie, dezumanizarea forțelor guvernamentale, în complicitate cu Rusia. Dintre miile de imagini ale dezastrului, opinia internațională a păstrat-o pe cea a lui Anas Al-Basha, „clovnul din Alep", care distra copiii pentru a-i face să uite de bombele omniprezente, și care a fost omorât într-un atac aerian, într-un „loc al tenebrelor celor mai întunecate și al celor mai groaznice pericole", după cum a declarat fratele său la înmormântare.

Călătoria însă nu s-a încheiat. Republica Democratică Congo (RDC) este scena unor nesfârșite hecatombe lăsate în urmă de miliții

și armată, într-o confuzie generală și o impunitate totală. Atacurile, bătăile, răpirile, strămutările sunt numai câteva dintre încălcările drepturilor omului comise în țările africane unde conflictele armate fac parte de multă vreme din cotidian: din Nigeria în Camerun – sub tirania grupului Boko Haram, din Mali în Somalia, Sudan și Ciad. Să nu uităm că la est de Congo, în regiunea Marilor Lacuri, peste șase milioane de oameni au murit de la cel de al Doilea Război Mondial, una dintre zonele cele mai decimate din istoria contemporană.

Dacă ne uităm înspre America Latină, vedem că în continuare viața umană nu valorează mare lucru. „Triunghiul nordic din America Centrală – Guatemala, El Salvador și Honduras – a fost în 2016 una dintre regiunile cele mai violente din lume", subliniază ultimul raport al Amnesty International. „Numărul de omucideri aici a fost mai mare decât în majoritatea zonelor de conflict din lume. El Salvador a avut o rată de 108 omucideri la 100 000 de locuitori, una dintre cele mai ridicate de pe glob." Deși situația s-a îmbunătățit în Columbia ca urmare a unui acord între guvern și gherilele FARC (Forțele Armate Revoluționare din Columbia), dovadă că reconcilierea este întotdeauna posibilă, chiar și între dușmani de 50 de ani, Venezuela a căzut sub dictatura președintelui Nicolás Maduro, pe fondul crizei economice, al blocării instituțiilor democratice și al represiunii împotriva opozanților.

Dacă privim harta încălcărilor flagrante ale drepturilor omului, nu trebuie să uităm situația mai puțin cunoscută a populației Hmong din Laos sau a minorităților din Turkmenistan, țări complet opace la orice investigație cu privire la libertăți. În fine, nu mai puțin tragic este faptul că Mediterana a devenit cimitirul migranților din Libia, Siria, Yemen, Sudan și Mali și că nu se întrevede nicio soluție pe termen scurt la aceste drame. Să amintim, de asemenea, toate încălcările care nu apar în media și apărătorii libertăților care rămân în unghiul mort al societății informaționale.

Să fie această înșiruire fără sfârșit de suferințe și înfrângeri semnul că drepturile fundamentale sunt în regres? Lucrurile nu sunt atât de simple, și nici atât de sumbre. Dar despre ce vorbim exact? Fostul ambasador pentru drepturile omului al Republicii Franceze, François Zimeray, a dat acestui concept o definiție limpede și pragmatică: „Drepturile omului", scrie el, „nu țin nici de morală, nici de valori. Respectarea lor nu se bazează pe vreo funcție simbolică, și nici pe indignare. Sunt drepturi provenite din compromisuri politice și, ca atare, imperfecte. Întotdeauna sunt aplicate sau încălcate drepturi care există sau care nu există. Dreptul de a nu fi torturat, dreptul la un proces echitabil, dreptul la egalitatea dintre bărbați și femei, dreptul copiilor de a-și trăi copilăria. Toate converg către respectarea demnității umane; forța lor morală vine din această finalitate." (Zimeray, F., *Aceeași față peste tot. Un ambasador în fața barbariei lumii*, Plon, Paris, 2016).

Dintr-o perspectivă similară, drepturile omului au evoluat continuu de la procesul de la Nürnberg (1945-1946), unde au fost judecați

Christopher Anderson
Chile, Santiago. 1995.
Paradă militară în onoarea lui Augusto Pinochet, în fața palatului prezidențial.

principalii demnitari naziști, și până la înființarea Curții Penale Internaționale (CPI) în 2002, apogeul conceptului de universalism. În ultima jumătate de secol, după cum am văzut, au avut loc într-adevăr tragedii sângeroase. Însă aceste drepturi au fost continuu completate de la cele 30 de articole ale Declarației universale din 1948, care nu menționa deloc condiția copiilor. De-a lungul anilor, au apărut noi forme de protecție pentru refugiați și apatrizi, femei și copii. Au fost proclamate drepturi economice, sociale și culturale, a fost detaliată și întărită combaterea discriminării la nivelul ONU, al Consiliului Europei și al altor foruri multilaterale. În ceea ce privește CPI, trebuie recunoscut progresul pe care îl constituie înființarea unei instanțe care luptă în amonte contra eventualelor abuzuri, spre deosebire de alte tribunale excepționale, cum ar fi cele pentru Rwanda sau fosta Iugoslavie, care au fost create *a posteriori*, după ce dramele se produseseră deja, în contradicție cu însuși conceptul de drept.

Printre realizările recente este important de menționat și consacrarea, în 2004-2005, a dreptului de ingerință, pe care dreptul internațional îl definește explicit ca responsabilitatea de a proteja. Acest progres major a cunoscut, cu toate acestea, un declin după intervenția internațională în Libia. Forțele occidentale și-au depășit mandatul legal care le fusese conferit, provocând o schimbare bruscă a regimului. Nu este sigur că dreptul de ingerință va rezista după cele întâmplate în Libia, chiar dacă intervenția în această țară era necesară.

Dincolo de încălcările drepturilor omului comise de regimurile autoritare, această noțiune foarte importantă se confruntă în prezent cu un risc major: repunerea în discuție a principiului universalității. Multe țări din Asia și din lumea arabă, dar și SUA încearcă să limiteze sfera de aplicare a drepturilor omului în numele diferențelor culturale și al circumstanțelor excepționale, care ar justifica, în opinia lor, adaptarea acestor drepturi sau sustragerea de la respectarea lor, pentru a proteja singularități discutabile. Astfel, noțiunea de „valori asiatice", teoretizată de fostul prim-ministru a Malaieziei, Mahathir ibn Mohamad, este vehiculată de autoritățile chineze pentru a susține că aceste singularități sunt preeminente în raport cu standardele internaționale. „Pe baza acestor caracteristici", scria François Zimeray,„libertățile civile și politice ar fi mai puțin importante decât libertatea de a produce, a consuma și a se supune." Cu alte cuvinte, ar exista mai multe feluri de drepturi ale omului, o dublă măsură și o concurență a normelor în care câștigă cele naționale, în numele tradiției, al obiceiurilor, al lui „fiecare cu casa lui" sau „fiecare pentru sine". Aceeași intenție de a restrânge principiul universalității acestor drepturi se remarcă și la liderii țărilor musulmane din Organizația Conferinței Islamice (OCI). Carta islamică a drepturilor omului, publicată în 1990, declară

Pagina dublă anterioară: **Thomas Dworzak.**
Rusia, Groznâi. 2002.
O fetiță cu baloane. În fundal, distrugerile cauzate de cele două războaie din Cecenia.

beneficiarii acestor drepturi „mai puțin egali" dacă sunt femei. Aceste tentative nu sunt însă doar apanajul regimurilor autocratice. Statele Unite – în timpul lui George W. Bush, și acum cu Donald Trump – deși nu au renunțat la drepturile fundamentale, le-au fragilizat printr-o serie de practici pe care le-au justificat invocând cauze superioare. Torturile comise de forțele SUA în Irak și privarea de libertăți în centrul de detenție de la Guantánamo Bay sunt tot o ilustrare a acestui relativism. Putem însă sacrifica în deplină impunitate un drept în numele altuia?

De asemenea, conceptul de universalitate este contestat de trei țări din Africa – Africa de Sud, Gambia și Burundi – care și-au anunțat intenția de a se retrage din CPI (mai precis, din Statutul de la Roma), pe motiv că instanța de la Haga ar viza în mod prioritar lideri africani. Un proces negativ, care evidențiază în primul rând impunitatea de care mulți dintre aceștia au beneficiat timp de mai multe decenii. „Uniunea Africană a continuat să solicite statelor să-și ignore obligația internațională de a-l aresta pe președintele Omar al-Bashir, căutat de CPI pentru genocid", susține Amnesty International. „În mai 2016, Uganda nu l-a arestat pentru a-l preda CPI, încălcându-și obligațiile față de sutele de mii de persoane ucise sau strămutate în timpul conflictului din Darfur."

Aceste inflexiuni arată că drepturile universale ale omului trebuie acum să își apere teritoriul în fața unui adversar din ce în ce mai puternic: suveranitățile comunitariste și spiritul identitar. Individul este negat în numele unor viziuni restrictive, și acesta este un mare pericol, la fel ca și a uita că există drepturi conferite fiecăruia pentru simplul fapt că există și că este cetățean al lumii, membru cu drepturi depline al comunității umane. Lupta nu este însă pierdută. Este o luptă care trebuie dusă în fiecare clipă, de toți cei care, acolo unde trăiesc și acolo unde suferă, pun o piatră la edificiul comun. Printre ei se numără, în mod exemplar, cei 30 de laureați ai Premiului Saharov care, de 30 de ani, deschid porțile speranței și le împiedică să se reînchidă. Dacă vrem să apărăm drepturile omului, trebuie în primul rând să îi apărăm pe apărătorii lor.

Premiul Saharov

Acordat pentru prima dată în 1988 lui Nelson Mandela și Anatoli Marcenko, Premiul Saharov pentru libertatea de gândire este cea mai importantă recunoaștere acordată de Uniunea Europeană pentru activitatea desfășurată în domeniul drepturilor omului. Premiul este o recunoaștere acordată persoanelor, grupurilor sau organizațiilor cu realizări remarcabile în apărarea libertății de gândire. Prin acest premiu și prin rețeaua asociată, UE le oferă sprijin laureaților, care sunt astfel încurajați și valorizați în eforturile pentru apărarea cauzelor lor.

Premiul a fost acordat până acum unor disidenți, lideri politici, jurnaliști, avocați, militanți ai societății civile, scriitori, unor mame și soții, unor lideri ai minorităților, unui grup de luptă împotriva terorismului, unor militanți pentru pace, unui militant pentru combaterea torturii, unui caricaturist, unor prizonieri de conștiință aflați în detenție o perioadă îndelungată, unui producător de film, ONU ca instituție și chiar unui copil care a organizat o campanie pentru dreptul la educație. Acest premiu încurajează în special libertatea de exprimare, drepturile minorităților, respectarea dreptului internațional, dezvoltarea democrației și realizarea statului de drept.

Parlamentul European acordă Premiul Saharov, în valoare de 50 000 EUR, în cadrul unei ședințe plenare oficiale, care are loc la Strasbourg spre sfârșitul fiecărui an. Fiecare grup politic din Parlament poate nominaliza candidați, la fel și deputații (fiecare candidat are nevoie de susținerea a cel puțin 40 de deputați). Nominalizările sunt prezentate în cadrul unei ședințe comune a Comisiei pentru afaceri externe, a Comisiei pentru dezvoltare și a Subcomisiei pentru drepturile omului, iar membrii acestora aleg prin vot trei finaliști. Câștigătorul sau câștigătorii Premiului Saharov sunt aleși de Conferința președinților, un organ al Parlamentului European condus de președinte și alcătuit din liderii tuturor grupurilor politice reprezentate în Parlament, ceea ce înseamnă că alegerea câștigătorului este o alegere cu adevărat europeană.

Laureații

2017 Opoziția democratică din Venezuela

2016 Nadia Murad și Lamya Haji Bashar

2015 Raif Badawi

2014 Denis Mukwege

2013 Malala Yousafzai

2012 Nasrin Sotoudeh și Jafar Panahi

2011 „Primăvara arabă" (Mohamed Bouazizi, Ali Ferzat, Asmaa Mahfouz, Ahmed El Senussi și Razan Zaitouneh)

2010 Guillermo Fariñas

2009 Organizația „Memorial" (Oleg Orlov, Serghei Kovalev și Liudmila Alexeeva, în numele organizației „Memorial" și al tuturor celorlalți apărători ai drepturilor omului din Rusia)

2008 Hu Jia

2007 Salih Mahmoud Mohamed Osman

2006 Aleaksandr Milinkevici

2005 „Doamnele în alb" (*Damas de Blanco*), Hauwa Ibrahim și „Reporteri fără frontiere"

2004 Asociația Jurnaliștilor din Belarus

2003 Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite, Kofi Annan, și întregul personal al ONU

2002 Oswaldo José Payá Sardiñas

2001 Izzat Ghazzawi, Nurit Peled-Elhanan, Dom Zacarias Kamwenho

2000 Grupul *¡BASTA YA!*

1999 Xanana Gusmão

1998 Ibrahim Rugova

1997 Salima Ghezali

1996 Wei Jingsheng

1995 Leyla Zana

1994 Taslima Nasreen

1993 *Oslobođenje*

1992 *Las Madres de Plaza de Mayo*

1991 Adem Demaçi

1990 Aung San Suu Kyi

1989 Alexander Dubček

1988 Nelson Rolihlahla Mandela și Anatoli Marcenko (postum)

Rolul Parlamentului European

Potrivit sondajelor de opinie, cetățenii Uniunii Europene consideră că drepturile omului constituie o valoare pe care Parlamentul European ar trebui să o apere în mod prioritar. Drepturile omului sunt integrate în tratatele Uniunii și în Carta drepturilor fundamentale a UE, precum și în politicile UE în domeniul relațiilor externe, inclusiv în Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația pentru perioada 2015-2020. În relațiile sale cu țările terțe, Uniunea are obligația de a promova democrația, statul de drept, universalitatea și indivizibilitatea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, respectarea demnității umane, principiile egalității și solidarității și respectarea principiilor Cartei ONU și ale dreptului internațional. Rolul Parlamentului European este cel al unui actor esențial în apărarea și promovarea democrației, libertății de exprimare, alegerilor corecte și universalității drepturilor omului.

Parlamentul European nu numai că acordă anual Premiul Saharov, ci promovează și apără drepturile omului prin rezoluții cu privire la chestiuni urgente din domeniul drepturilor omului, printr-un raport anual privind drepturile omului și democrația în lume și politicile Uniunii Europene în această privință, prin dialog și diplomație parlamentară cu omologii și autoritățile din țările terțe, prin audieri pe tema unor aspecte legate de drepturile omului în cadrul reuniunilor comisiilor, prin participarea la misiuni de observare a alegerilor în întreaga lume, prin acțiuni comune ale Rețelei Premiului Saharov și prin Bursa Saharov pentru apărătorii drepturilor omului și alte acțiuni în domeniul drepturilor omului în parteneriat cu parlamentele naționale și societatea civilă.

În rezoluțiile de urgență referitoare la drepturile omului adoptate în fiecare sesiune plenară de la Strasbourg, Parlamentul aduce în primplan și ia poziție cu privire la încălcările drepturilor omului din întreaga lume. De asemenea, își reiterează pozițiile clare față de prevenirea torturii și împotriva pedepsei capitale, față de protecția apărătorilor drepturilor omului, prevenirea conflictelor, drepturile femeilor și ale copiilor, protecția minorităților și drepturile popoarelor indigene și ale persoanelor cu dizabilități din întreaga lume. Rezoluțiile Parlamentului European reprezintă deseori o bază pentru acțiunile întreprinse de Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene, de Comisia Europeană și de Serviciul European de Acțiune Externă și, uneori, acestea au un impact imediat asupra acțiunilor guvernelor în cauză.

Parlamentul European supervizează relațiile externe ale UE, întrucât competențele sale legislative îi permit să blocheze încheierea unor acorduri cu state terțe în cazul în care există încălcări grave ale drepturilor omului și ale principiilor democratice. Parlamentul insistă asupra respectării stricte a clauzelor privind drepturile omului, care sunt incluse în mod sistematic în astfel de acorduri. În aprilie 2011, Parlamentul a solicitat UE să suspende negocierile privind un acord de asociere între UE și Siria, iar în septembrie 2011, Acordul de cooperare între UE și Siria a fost parțial suspendat

„până când autoritățile siriene vor înceta încălcările sistematice ale drepturilor omului".

În contextul politicii externe și de securitate comune și al politicii de cooperare pentru dezvoltare, dreptul UE prevede ca obiectiv „dezvoltarea și consolidarea democrației și a statului de drept, precum și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale". Acest obiectiv a fost în mod explicit integrat în mare parte datorită Parlamentului European. În fiecare an, Parlamentul adoptă un raport propriu privind Raportul anual al Vicepreședintelui Comisiei/Înaltului Reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate către Parlamentul European, cu privire la principalele aspecte și decizii ale politicii externe comune și de securitate (PESC) a UE.

Subcomisia pentru drepturile omului (DROI) este principalul organism responsabil de activitatea parlamentară desfășurată în domeniul drepturilor omului și oferă un for periodic în cadrul căruia deputații în Parlamentul European, actorii internaționali, experții și societatea civilă propun și evaluează măsurile UE și cele internaționale cu privire la aspecte legate de drepturile omului. De asemenea, DROI participă periodic la astfel de discuții sau invită alte comisii ale Parlamentului European la acestea. Rapoartele și rezoluțiile elaborate de aceasta sunt adoptate de către Comisia pentru afaceri externe (AFET). De asemenea, Comisia pentru dezvoltare (DEVE) poartă discuții periodice pe tema drepturilor omului în țările în curs de dezvoltare. Delegațiile comisiilor abordează chestiuni legate de drepturile omului și în cursul vizitelor în diferite țări.
Parlamentul și-a consolidat, de asemenea, rolul în domeniul apărării drepturilor omului prin susținerea democrației parlamentare și a dialogului politic parlamentar, delegațiile sale permanente organizând audieri cu reprezentanții societății civile din țările terțe și trimițând delegații ad-hoc care să evalueze la fața locului situația drepturilor omului. Principalele forumuri ale dialogului politic dintre Parlamentul European și parlamentarii din țările terțe sunt Adunarea Parlamentară Paritară ACP-UE, Adunarea Parlamentară a Uniunii pentru Mediterana, Adunarea Parlamentară Euro-Latinoamericană și Adunarea Parlamentară Euronest cu partenerii est-europeni.

Parlamentul European și-a utilizat deja competențele bugetare pentru a crește substanțial resursele alocate programelor pentru democrație și drepturile omului și a luptat cu succes pentru a menține funcțional Instrumentul european pentru democrație și drepturile omului, un instrument financiar și de politică esențial pentru susținerea societății civile și a apărătorilor drepturilor omului, în special a celor în pericol de a-și pierde viața.
În completarea activităților sale în domeniul drepturilor omului, Parlamentul European se angajează să sprijine alegerile libere și corecte în țările din afara UE, întrucât acestea reprezintă un instrument esențial în construirea democrației, asigurarea legitimității și creșterea încrederii cetățenilor în instituții. Deputații

din Parlamentul European conduc în mod regulat și iau parte la misiunile UE de observare a alegerilor, pentru a se asigura că dreptul cetățenilor de a-și alege conducătorii este pe deplin respectat.

Pagina dublă următoare:
Nikos Economopoulos
Turcia, Yozgat. 1990.
Adunare politică.

Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2017

Print
ISBN 978-92-846-1560-5
doi:10.2861/765462
QA-01-17-954-RO-C

PDF
ISBN 978-92-846-1566-7
doi:10.2861/903413
QA-01-17-954-RO-N

Pentru informații suplimentare, vă rugăm să consultați:
europarl.europa.eu
europarl.europa.eu/sakharov

Oficiul pentru Publicații

Parlamentul European